

Kvalitet i fagopplæringen

Beskrivelse av kvalitetsvurderingssystem for skole og lærebedrift

FORORD

Dette dokumentet beskriver et utgangspunkt for å arbeide systematisk med å utvikle kvalitet i fagopplæringen. Hensikten er å gi en sammenhengende beskrivelse av kvalitetsarbeidet i skole og bedrift. Kvalitetsutvikling handler i denne sammenhengen om å sette mål, planlegge og gjennomføre tiltak for å nå målene. Videre handler det om å synliggjøre og vurdere om målene er nådd, og å følge opp slik at de kan nås. Når dette arbeidet gjøres kontinuerlig og systematisk, kan vi beskrive det som et system for å utvikle kvalitet.

Arbeidet med kvalitet skal bidra til at elever og lærlinger får relevant fagopplæring¹ i et godt læringsmiljø, og at de gjennomfører opplæringen. Et utgangspunkt for kvalitetsvurderingssystemet er verktøy for innhenting av kunnskap.

Målgruppen for dokumentet er alle som har ansvar for kvalitet i fagopplæringen². Opplæringsloven³ gir fylkeskommunen som skoleeier et ekstra ansvar for å lage et forsvarlig system. Dette ansvaret følges opp av fylkeskommunene i samarbeid med bedrifter og partene i arbeidslivet. Også nasjonale myndigheter arbeider med tiltak for bedre kvalitet i fagopplæringen, blant annet i samarbeid med arbeidslivets parter⁴.

Kvalitetsvurderingssystemet for fagopplæringen inngår som en del av det helhetlige kvalitetsvurderingssystemet i opplæringen (Kvalitet i opplæringen). Selv om opplæring i skole og bedrift er ulike arenaer med ulikt utgangspunkt for opplæringen, er det et sammenfallende mål å sikre god kvalitet i opplæringen. Systembeskrivelsen tar for seg kvalitetsområder, kunnskapsgrunnlaget, relevante verktøy, vurdering og tiltak. Kvalitet i opplæringen beskrives også i andre dokument⁵.

Kvalitetsvurderingssystemet for fagopplæringen omfatter hele opplæringen både i skole og i lærebedrift hvor følgende inngår⁶:

- et godt statistisk grunnlag for å analysere elevenes og lærlingenes gjennomføring av fagopplæringen
- kunnskap om læringsmiljøet gjennom elev-, lærling- og lærebedriftsundersøkelsene⁷
- vurderinger av kvaliteten på opplæringen i lærebedriftene
- vurderinger av sysselsettingssituasjonen for nyutdannede fagarbeidere og lærebedriftenes vurdering av deres kvalifikasjoner

Systembeskrivelsen har tre hoveddeler: Kapittel 1 er en kort, forenklet beskrivelse av systemet. Kapittel 2-5 er en nærmere gjennomgang av de enkelte delene av systemet. Kapittel 6 beskriver hva som er nytt, og hovedprosesser sentrale myndigheter iverksetter i forbindelse med implementering av kvalitetsvurderingssystemet.

¹ Fagopplæring brukes i dette dokumentet som begrep for fag- og yrkesopplæring

² Nasjonale utdanningsmyndigheter, arbeidslivets parter, SRY, faglige råd, fylkeskommuner, yrkesopplæringsnemnder, skoler, bedrifter (herunder opplæringskontor), lærere, faglig ledere, instruktører, elever og lærlinger

³ Opplæringsloven § 13-10

⁴ Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY) skal ifølge opplæringsloven § 12-1 hjelpe departementet med råd og ta initiativ for å fremme fagopplæringen. Rådet oppnevnes av Kunnskapsdepartementet (KD) og er et felles samarbeidsråd for partene i arbeidslivet og utdanningsmyndighetene.

⁵ For eksempel digiKIF - digital modell av Kvalitet i fagopplæringen og Meld. St. 20 (2012-2013) På rett vei

⁶ Stortingsmelding 44 (2008-2009) Utdanningslinja

⁷ Instruktørundersøkelsen er gjennom dette arbeidet revidert og endret navn til Lærebedriftsundersøkelsen

INNHold

1. Kvalitet i fagopplæringen	6
2. Kunnskapsgrunnlag og kvalitetsvurderingssystem	8
2.1 Kunnskapsgrunnlag og vurderinger	8
2.2 Kvalitetsvurderingssystem for grunnopplæringen	8
2.3 Kvalitetsvurderingssystem og kvalitetsarbeid i Europa	8
3. Mål, kvalitet og kvalitetsutvikling	9
3.1 Mål og målgruppe	9
3.2 Kvalitet	9
3.3 Kvalitetsutvikling	10
4. Tretten kvalitetsområder.....	11
4.1 Strukturkvalitet	11
1. Persondata om den som er i opplæring	11
2. Fagopplæringens oppbygging og organisering.....	11
3. Læreplan.....	11
4. Dimensjonering	12
5. Lærerkompetanse	12
6. Instruktørkompetanse	12
7. Skolefakta	12
8. Lærebedriftsfakta	12
4.2 Prosesskvalitet	12
9. Samarbeid skole og lærebedrift	12
10. Lokalt arbeid med læreplaner	13
11. Læringsprosessen.....	13
4.3 Resultatkvalitet.....	13
12. Læringsutbytte.....	13
13. Relevant kompetanse for arbeidslivet.....	13
5. Verktøy.....	14
5.1. Kunnskapsformidling - kilder til informasjon.....	14
5.2. Prosess- og refleksjonsverktøy	14
a. Verktøy tilgjengelige på <i>udir.no</i>	15
b. Verktøy tilgjengelige i <i>EQAVET</i>	15
c. Ikke målbare forhold.....	16
5.3. Innhenting av data.....	16
a. Brukerundersøkelser	16
b. Registerdata	16
c. Forskning.....	16
d. Andre verktøy.....	17
e. Internasjonale undersøkelser	17

6. Implementering av kvalitetsvurderingssystemet i fagopplæringen...	18
6.1 Når er systemet implementert?	18
6.2 Endringer gjennom arbeidet med kvalitetsvurderingssystemet..	19
6.3 Videre implementering	20
7. Relevant litteratur.....	21
8. Vedlegg.....	23
Vedlegg 1 Tretten kvalitetsområder	23
Vedlegg 2 Kvalitetsområder fordelt etter struktur-, prosess- og resultat kvalitet.....	36

KVALITET I FAGOPPLÆRINGEN

Hvordan vurdering kan bidra til kvalitetsutvikling

HVORDAN STÅR DET TIL?

Kunnskapsgrunnlag

- Lærlingundersøkelsen
- Elevundersøkelsen
- Lærebedriftundersøkelsen
- Observasjoner og undersøkelser
- Karakterer/sluttvurdering
- Nasjonal og internasjonal forskning
- Sysselsettingsdata
- Data i Skoleporten

HVA FÅR VI TIL?

HVA KAN VI BLI BEDRE PÅ?

Kvalitetsområder for forbedring

- Læringsutbytte
- Gjennomføring
- Læringsprosessen
- Læringsmiljø
- Ansattes kompetanse
- Dimensjonering
- Læreplan

VURDERING

Nasjonale myndigheter

Bruker kunnskapsgrunnlaget til å utforme opplærings- og næringspolitikk.

Lokalt

Skolen, lærebedriften og opplæringskontoret bruker kunnskapsgrunnlaget for å forbedre kvaliteten på fagopplæringen. Faglig leder, instruktør og lærer planlegger, gjennomfører og vurderer opplæringen i dialog med lærlinger og elever.

LÆREBEDRIFT

Fylkeskommunen

Bruker kunnskapsgrunnlaget for å forbedre kvaliteten på fagopplæringen i fylket.

SKOLE

GJENNOMFØRING

OPPFØLGING

HVORDAN KAN VI ENDE PRAKSIS?

Kvalitetsutvikling

- Involvere aktører
- Fordele ressurser
- Lære av suksess
- Sette i gang forbedringstiltak

MÅL OG PLANER

GODT LÆRINGSMILJØ

RELEVANT KOMPETANSE FOR ARBEIDSLIVET

Digital modell:

www.udir.no/Utvikling/Kvalitet-i-opplaringen1

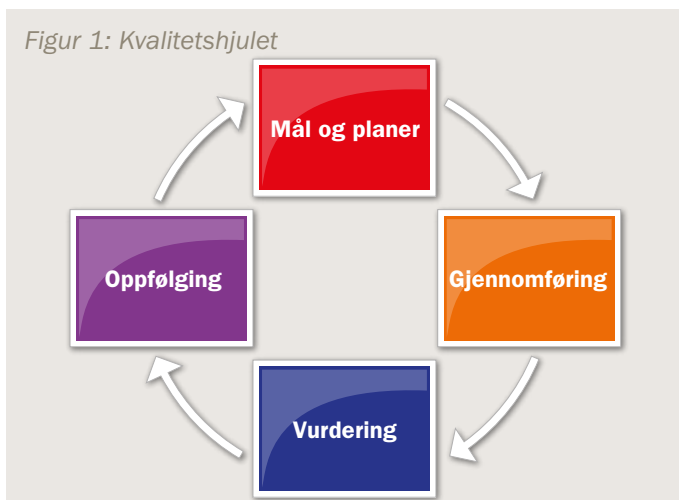
1. KVALITET I FAGOPPLÆRINGEN

Arbeidet med kvalitet i fagopplæringen er for det første at elever og lærlinger får et læringsutbytte slik det er beskrevet i opplæringsloven og læreplanverket. For det andre er målet med arbeidet at elever og lærlinger gjennomfører opplæringen med en kompetanse⁸ som kvalifiserer for arbeid, for aktiv deltakelse i samfunnet og for studier. Kvalitetsvurderingssystemet for fagopplæringen er illustrert på plakaten på forrige side. Dette kapittelet er en nærmere forklaring av denne plakaten.

Kvalitetsvurderingssystemet for fagopplæringen er et verktøy for å vurdere og analysere tilstanden i skole og bedrift slik at kvaliteten i fagopplæringen kan forbedres. I tillegg skal man kunne vurdere om kravene i loven og forskriftene blir fulgt opp av nasjonale utdanningsmyndigheter, skoleeiere, skoler, lærebedrifter og opplæringskontor, og av lærere/instruktører. Systemet videreutvikles i takt med behov og endringer i skole og arbeidsliv.

Kvalitetsvurdering er en del av kvalitetsutviklingen. Det settes mål og planer både nasjonalt, fylkeskommunalt og på den enkelte skole og bedrift. Målene gjelder for elever, lærlinger og lærekandidater⁹, for samfunnet og for selve opplæringen. Målene handler blant annet om kunnskap, ferdigheter, holdninger og verdier¹⁰. Vi kan si at det kan indikere en god kvalitet i fagopplæringen når målene nås.

Arbeidet med kvalitet er en kontinuerlig systematisk prosess hvor de vurderingene som gjøres, følges opp med justeringer og nye mål. Denne prosessen kan illustreres som en sirkel med noen «stoppesteder» som viser hva du skal gjøre før du går videre. Sirkelen indikerer at det er et kontinuerlig arbeid som ikke har noe endepunkt (Kvalitetshjulet, figur 1).

⁸ Kompetansemålene i læreplaner uttrykker både kunnskaper og ferdigheter som sammen utgjør den kompetansen elevene/lærlingene skal oppnå. Kompetansemålene er slik at enkelte kunnskaper og ferdigheter må læres og øves hver for seg, før de settes sammen til en helhetlig kompetanse som elever/lærlinger kan vise at hun eller han mestrer.

⁹ I den videre teksten er «lærekandidater» inkludert alle steder hvor «lærlinger» omtales. Det samme gjelder voksne lærlinger.

¹⁰ Se for eksempel opplæringsloven, herunder samfunnsmandatet, læreplaner, St.meld. nr. 31 (2007-2008) «Kvalitet i skolen» og Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR) 15. desember 2011.

Utviklingen er avhengig av og påvirkes, både direkte og indirekte, av mange forhold som i denne systembeskrivelsen kalles for kvalitetsområder. Kvalitetsområdene kan bidra til å gjøre kvalitetsarbeidet mer oversiktlig og kan grupperes i struktur-, prosess- og resultat-kvalitet. Kvalitetsområdene er beskrevet nærmere i kapittel 4 og i vedleggene.

Vi innhenter kunnskap for å se på forholdet mellom mål og hva som faktisk skjer. Deler av kunnskapsgrunnlaget er målbare størrelser (for eksempel alder, kjønn, antall, geografi), eller blir målbare størrelse ved en vurdering (for eksempel karakterer og brukerundersøkelser). Andre deler av kunnskapsgrunnlaget er mindre egnet til å måle eller sette opp som tallstørrelser (for eksempel organisering, samarbeid og relasjoner).

Denne kunnskapen kan skaffes ved hjelp av ulike verktøy:

- brukerundersøkelser:
 - Lærlingundersøkelsen
 - Lærebedriftsundersøkelsen
 - Elevundersøkelsen
 - Lærerundersøkelsen
 - Foreldreundersøkelsen
- refleksjonsverktøy
- forskningsprosjekter og evalueringer
- internasjonalt arbeid for å bedre kvaliteten i fagopplæringen (for eksempel EQAVET)
- internasjonale undersøkelser

Formidling av kunnskap inngår også i kvalitetsvurderingssystemet. En formidlingskilde er *Skoleporten*¹¹ som fortløpende presenterer informasjon om tema som:

- fakta (for eksempel antall elever på en skole og antall lærlinger og andre registerdata fra for eksempel fra *Vigo* eller SSB)
- læringsmiljø
- resultater
- ressurser (for eksempel fra *KOSTRA*)
- gjennomføring

I tillegg til *Skoleporten* formidles det relevant informasjon om kvalitetsvurdering fra nasjonalt nivå på:

- *udir.no* (forskningsrapporter, tilsynsrapporter, informasjonsmateriell, læreplaner, veiledninger for læreplaner, statistikk og en klikkbar beskrivelse av kvalitetsvurderingssystemet for fagopplæringen)
- Rapportportalen (egen pålogging med passord)
- SSB (generell statistikk og *KOSTRA* som inneholder økonomitall)
- *Vigo* (tilgjengelig for skoler og skoleeiere)

¹¹ *Skoleporten* har en egen fane for fagopplæringen (fra 2013). Under denne fanen vil det bli lagt ut tall og statistikk om fagopplæringen i skole og bedrift: <http://skoleporten.udir.no/>

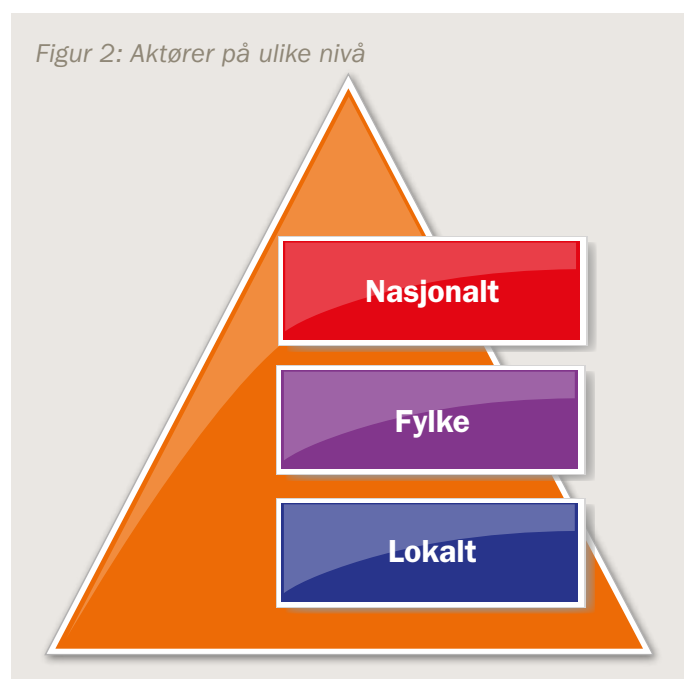
- Kommunesektorens organisasjon (faktatall, økonomitall)
- Konferanser (formidling av ny forskning og eksempler på god praksis)
- Trykte publikasjoner (Utdanningsspeilet, forskningsrapporter, temanotater, informasjonsmateriell)

Den enkelte fylkeskommune publiserer også informasjon som brukes i kvalitetsarbeidet.

Brukerne av systemet (figur 2) arbeider på forskjellige måter med kvalitetsområdene og bruker ulike deler av kunnskapsgrunnlaget.

Nasjonalt brukes kunnskapsgrunnlaget til å gjøre prioriteringer og utforme politikk. I fylkeskommunen brukes kunnskapsgrunnlaget til å forbedre kvaliteten i fagopplæringen. Skole, lærebedrift og opplæringskontor bruker kunnskapsgrunnlaget for å bedre kvaliteten på opplæringen i lærebedriften og skolen. Faglige ledere, instruktører og lærere bruker kunnskapsgrunnlaget i dialog med lærlinger og elever når de planlegger, gjennomfører og vurderer opplæringen.

Nasjonalt	<ul style="list-style-type: none"> • nasjonale utdanningsmyndigheter (Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, Fylkesmann) • yrkesfaglærerutdanninger • Samarbeidsrådet for yrkesopplæring og de faglige rådene • partene i arbeidslivet
Fylket	<ul style="list-style-type: none"> • skoleeier • partene i arbeidslivet • ulike organ (yrkesopplæringsnemnd, prøvenemnd, regionale og fylkesvise organ)
Lokalt	<ul style="list-style-type: none"> • skoler, lærebedrifter og opplæringskontor • lærere/faglig ledere/instruktører • elever/lærlinger • andre (råd/utvalg/interesseorganisasjoner/partner i arbeidslivet)

2. KUNNSKAPSGRUNNLAG OG KVALITETSVURDERINGSSYSTEM

Et godt kunnskapsgrunnlag kan synliggjøre ulike utfordringer i deler av opplæringen. Når vi vet hvordan situasjonen er, er det lettere å gjøre noe med det vi mener trenger å bli justert.

2.1 Kunnskapsgrunnlag og vurderinger

Behovet for et godt kunnskapsgrunnlag for fagopplæringen har blitt påpekt i flere styringsdokumenter, for eksempel i Meld. St. 20 (2012–2013) På rett vei, i Dokument 3:6 (2012-2013) Riksrevisjonens undersøkelse av fagopplæring i bedrift og i St.meld. nr. 44 (2008-2009) Utdanningslinja. Dette er viktige bakgrunnsdokumenter for utarbeidelse og beskrivelse av kvalitetsvurderingssystemet.

Pålitelig kunnskapsgrunnlag

I internasjonal målestokk har Norge gode registerdata. Dette er data som gir informasjon om dagens situasjon, og data som gjør det mulig å følge utviklingen over tid. Det er mulig å følge personer fra grunnskolen via videregående opplæring og ut i arbeid. Koblinger mellom surveydata (*data fra spørreundersøkelser*), registerdata og mer kvalitative data, som gjøres gjennom forskningsprosjekter, gir nyttig innsikt og kunnskap.

Som et ledd i å sikre et pålitelig kunnskapsgrunnlag samarbeider Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, Statistisk sentralbyrå (SSB) og fylkeskommunene om å bedre kvaliteten på styringsinformasjonen. Målet er å etablere felles indikatorer på nasjonalt og fylkeskommunalt nivå, og, der det er relevant og mulig, på skolenivå, bransjenivå og lærebedriftsnivå. Dette kan brukes i arbeidet med å heve kvaliteten på opplæringen.

2.2 Kvalitetsvurderingssystem for grunnopplæringen

Kvalitetsvurderingssystemet gir blant annet kunnskap om læringsresultater, gjennomføring og læringsmiljø. Formålet er å legge et godt grunnlag for å fastsette mål og prioritere tiltak for å utvikle kvaliteten på opplæringen, både nasjonalt og lokalt. Kunnskap om tilstanden i sektoren og i den enkelte kommune og skole er grunnlaget for å vurdere forholdet mellom tilstand og mål for opplæringen, og om det er behov for endringer og utviklingstiltak. Målsettingen er å skape en kultur som setter læring og utvikling på dagsordenen på alle nivåer i sektoren.

For å støtte skoleledelsens og skoleeierens ansvar for utviklingsprosesser har nasjonale myndigheter utviklet Ståstedsanalysen og Organisasjonsanalysen, verktøy

som tilbys i *Skoleporten*. Tilstandsrapporten¹² skal bidra til en mer systematisk gjennomgang av kvaliteten på opplæringen og elevenes resultater, som grunnlag for en drøfting av tiltak for å utvikle skolen i kommunestyret og fylkestinget.

Kvalitetsvurderingssystemet gir også et bredt kunnskapsgrunnlag for nasjonale utviklingstiltak. Kunnskap om læringsmiljøet og elevenes resultater har vært et viktig utgangspunkt for nasjonale utviklingsstrategier. Systemet kan bidra til å målrette de nasjonale tiltakene.

Kvalitetsvurderingssystemet for grunnopplæringen er blant annet beskrevet i en digital modell som kan brukes for å finne frem til relevant informasjon og relevante verktøy¹³.

Kvalitetsvurderingssystemet for fagopplæringen er en del av kvalitetsvurderingssystemet for grunnopplæringen.

2.3 Kvalitetsvurderingssystem og kvalitetsarbeid i Europa

EU arbeider med kvalitet i fagopplæringen gjennom flere prosesser. I 2009 vedtok de EQAVET-anbefalingen (*European Quality Assurance in Vocational Education and Training*), som ble innlemmet i EØS-avtalen i 2011. Formålet med EUs anbefaling er å bistå landene med å måle og styrke kvaliteten i fagopplæringen. Dette består blant annet av et sett med anbefalinger (*indikatorer og kriterier*)¹⁴: I EQAVET-nettverket er europeiske land representert med hvert sitt nasjonale referansepunkt. Nettverket skal støtte opp om implementeringen av EQAVET-anbefalingen, og bidra til erfarings-utveksling mellom land om felles problemstillinger og gode løsningsforslag.

EQAVET-indikatorene er relevante for det norske kvalitetsvurderingssystemet, og de er innarbeidet der det er hensiktsmessig for norske forhold.

¹² Den årlige tilstandsrapporten er tenkt å fungere som et styringsverktøy, i tillegg til å være et utgangspunkt for kvalitetsutvikling på systemnivå i fylkeskommuner, kommuner og ved de enkelte skolene. Etter intensjonen skal tilstandsrapporten også rette fokus mot at skoleeierne inntar en mer aktiv rolle, og den skal bidra som kunnskapsgrunnlag for å styrke dialogen og samarbeidet på tvers av nivåer.

¹³ Digital modell på udir.no

¹⁴ EQAVET-indikatorene er publisert på EUs nettsider: <http://www.eqavet.eu/qa/gns/home.aspx>. EQAVET-anbefalingene inngår i EØS-avtalen

3. MÅL, KVALITET OG KVALITETS-UTVIKLING

I dette kapittelet beskriver og diskuterer vi kvalitet med utgangspunkt i mål for fagopplæringen. I kapittelet har vi også forklart relevante begreper.

3.1 Mål og målgruppe

De generelle målene for opplæringen, både for elever og lærlinger er beskrevet i opplæringslovens formålsparagraf¹⁵. I tillegg omtales målene for grunnopplæringen i politiske dokumenter fra regjeringen. Et nasjonalt mål er at grunnopplæringen skal bidra til å dekke samfunnets behov for kunnskap og arbeidskraft, og i denne sammenheng samfunnets behov for faglærte¹⁶:

1. Alle elever som går ut av grunnskolen, skal mestre grunnleggende ferdigheter som gjør dem i stand til å delta i videre utdanning og arbeidsliv.
2. Alle elever og lærlinger som er i stand til det, skal gjennomføre videregående opplæring med kompetansebevis som er godkjent for videre studier eller i arbeidslivet.
3. Alle elever og lærlinger skal inkluderes og oppleve mestring.

Kvalitetsvurderingssystemet er beregnet på alle aktørene som arbeider med fagopplæring. De forskjellige aktørene har ulike mål og ulik forståelse av kvalitet¹⁷. Det betyr blant annet at kunnskapsgrunnlag og verktøy presenteres slik at de kan brukes både i nasjonal, fylkeskommunal og lokal kvalitetsvurdering. Kvalitetsvurderingssystemet skal også gi forslag til områder der aktørene kan foreta egenvurdering, og hvor dialogen mellom aktørene blir sentral.

3.2 Kvalitet

Det finnes mange typer kvalitet og mange måter å forholde seg til kvalitet på. I denne systembeskrivelsen har vi valgt å forholde oss til en definisjon som knytter kvalitet opp mot mål og måloppnåelse¹⁸. I St.meld. nr 44 (2008-2009) Utdanningslinja brukes begrepet kvalitet som et uttrykk for samsvar mellom mål og resultat (*Kvaliteten i grunnopplæringen kjennetegnes av i hvilken grad de ulike målene for grunnopplæringen i samfunnsmandatet faktisk virkeliggjøres*).

Kvalitet i fagopplæringen er avhengig av og påvirkes av mange forhold. For å forenkle et sammensatt og komplekst bilde identifiserer vi tre hovedområder: struktur-, prosess- og resultat kvalitet.

Figur 3 illustrerer en mulig sammenheng mellom struktur-, prosess- og resultat kvalitet. Egenskapene ved de tre kvalitetsformene utgjør ifølge «Kvalitetsutvalget»¹⁹ den samlede kvaliteten i opplæringsvirksomheten. Summen av disse elementene gir relevant kompetanse for arbeidslivet gjennom et godt læringsmiljø.

Strukturkvalitet beskriver ytre forutsetninger og rammer for virksomhetene. Det omfatter for eksempel bygninger og utstyr. Det omfatter også dokumenter som definerer, styrer og danner grunnlaget for organiseringen av virksomhetene. Dette kan være lover, økonomi, regelverk og planverk i tillegg til den formelle kompetansen som lærerne eller instruktøren har.

Prosesskvalitet handler om indre aktiviteter i virksomheten, selve arbeidet med opplæringen. Det dreier seg om relasjoner og prosesser i virksomheten som for eksempel hvordan læringsmiljøet er, hvordan personalet forholder seg til sitt arbeid, og personalets samspill med elever og lærlinger.

Resultatkvalitet er sluttproduktet av det en ønsker å oppnå med arbeidet. Det er blant annet knyttet til målene i læreplaner og overordnede politiske mål. Resultat kvaliteten omfatter for eksempel læringsutbytte for elever og lærlinger og om samfunnet og virksomhetene får dekket sitt behov for kompetanse.

Kvalitetsvurdering

Kvalitetsvurdering er evaluering av egen praksis og egne resultater.

I kvalitetsvurderingen skal vi diskutere om det er samsvar mellom mål og resultat, mellom planlagte prosesser og gjennomførte prosesser, mellom planlagte strukturer og nåværende strukturer, og mellom alle leddene.

¹⁵ Opplæringsloven § 1-1

¹⁶ Stortingsproposisjon 1: 2011-2012

¹⁷ Gjennom opplæringsloven hviler det et ekstra ansvar på skoleeiere.

Dette ansvaret følges opp av fylkeskommuner i samarbeid med bedrifter og partene i arbeidslivet.

¹⁸ Norsk Standard, NS-EN ISO 9000, definerer kvalitet som i hvilken grad en samling av iboende egenskaper oppfyller behov eller forventning som er angitt, vanligvis underforstått eller obligatorisk.

¹⁹ Regjeringen oppnevnte ved kongelig resolusjon 5. oktober 2001 et utvalg for å vurdere innhold, kvalitet og organisering av grunnopplæringen, «Kvalitetsutvalget».

I kvalitetsvurderingssystemet for fagopplæringen blir begrepet «kvalitetsvurdering» forstått som det å sammenstille informasjon for å vurdere tilstanden i opplæringen internt på en skole eller i en bedrift, eller for å vurdere tilstanden i større deler av eller i hele utdanningssektoren.

Underveisvurdering og sluttvurdering av elevene og lærlingene kan inngå i vurderingen av tilstanden i opplæringen i den enkelte skole, bedrift og kommune.

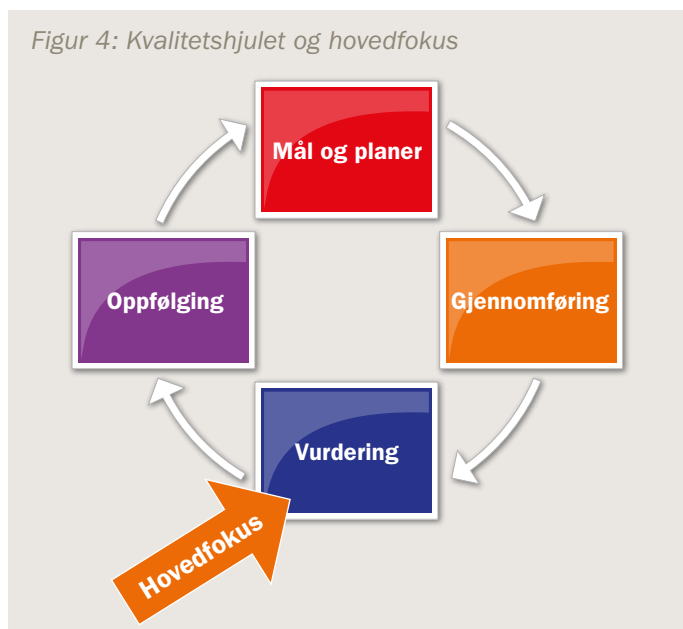
Kvalitetsvurdering består blant annet av²⁰:

- skolebasert vurdering
- lærebedriftsbasert vurdering
- tilstandsrapportering
- underveisvurdering
- sluttvurdering
- vurdering av kompetansen for arbeidslivet og studier²¹

I et kvalitetsvurderingssystem er det områder som ikke kan beskrives ved hjelp av tallstørrelser. En del av arbeidet er å utvikle og legge til rette for verktøy som kan brukes for slike kvalitative vurderinger.

3.3 Kvalitetsutvikling

Kvalitetsutvikling blir gjerne beskrevet som en prosess eller et hjul²². Kvalitetsvurdering som er hjemlet i lov og forskrift, inngår som en del av denne prosessen. Prosessen består av fire faser (figur 4):

Mål og planer

- planlegging
- sette opp klare, målbare mål
 - politiske mål
 - lovbestemmelser
 - konkrete prosedyrer
 - oppgaver som skal løses
 - ressursinnsats

Gjennomføring

- sette i verk tiltak for å nå målet
- utvikle nye prosedyrer
- sikre at berørte parter involveres
- samarbeid mellom ulike aktører
- ressurstildeling

Vurdering

- dokumentasjon
- sammenstille informasjon og data
- vurdere tilstanden i opplæringen
 - i skole
 - i bedrift
- vurdere tilstanden i større deler av eller i hele utdanningssektoren
- vurderinger av om målet er nådd eller ikke, og hvorfor

Oppfølging

- etablere prosedyrer for oppfølging
- sette inn tiltak for å sikre at målene nås
- involvere berørte aktører
- fordele ressurser
- foreta justeringer

Modellen (figur 4) viser hvordan kvalitetsarbeid er en kontinuerlig prosess med flere faser. Alle fasene og nivå (nasjonalt nivå, fylkesnivå og lokalt nivå) må inngå for at arbeidet skal fungere hensiktsmessig. Kvalitetsvurderingen binder mål og virkelighet sammen, og den viser hvor langt man har nådd i forhold til målene. Vurderingen av disse resultatene skal føre til korrigerende tiltak og planer som følges opp. Denne prosessen er i stor grad hjemlet gjennom bestemmelser i lov og forskrift.

Nærheten mellom kvalitetsvurderingen og den lokale oppfølgingen er viktig for at forbedringstiltakene skal bli effektive. Kvalitetsvurderingen bør i størst mulig grad gjøres av de samme som skal gjennomføre forbedringstiltakene i praksis.

²⁰ I opplæringsloven og forskrift til denne går det frem flere steder at aktørene skal evaluere egen praksis og resultater (kvalitetsvurdering). Dette er synliggjort blant annet i bestemmelser om skolebasert vurdering, lærebedriftsbasert vurdering og tilstandsrapportering

²¹ En vurdering av hva som er resultatet av opplæringen i form av relevant kompetanse til aktuelle jobber, og om kompetansen kan brukes som grunnlag for videre studier.

²² NOU 2008:18 Fagopplæring for framtida

4. TRETTE KVALITETSOMRÅDER

Et kvalitetsområde omfatter forhold som kan påvirke kvaliteten i fagopplæringen. Vi har delt kvalitetsvurderingen inn i 13 områder (tabell 1). Disse er direkte knyttet til fagopplæringen og samlet sett dekker de sektormålene. I dette kapittelet beskriver vi kvalitetsområdene.

Hensikten med å dele opp på denne måten er å gjøre arbeidet mer oversiktlig. Kvalitetsområdene kan utvikles videre og gjøres mer praktiske og anvendbare. Beskrivelsene av kvalitetsområdene i dette dokumentet kan ses på som et utgangspunkt for et utviklingsarbeid som gjøres i alle deler av fagopplæringen.

Hvert kvalitetsområde kan vurderes ved hjelp av indikatorer eller ved hjelp av et eget vurderingsverktøy.

Når vi har valgt ut et område og indikatorer, kan vi sette mål og lage plan for hvordan vi skal arbeide med kvalitetsområdet. Når mål og plan er lagt, bruker vi indikatorene for å vurdere om vi kommer nærmere målet. Deretter justeres arbeidet, eller vi justerer målene og legger nye planer for det videre arbeidet (se *kvalitetsutvikling i kapittel 3.3*).

I vedlegg 1 er det en nærmere beskrivelse av de ulike kvalitetsområdene oversikter over relevant statistikk, indikatorer og verktøy knyttet til kvalitetsområdene.

4.1 Strukturkvalitet

Strukturkvalitet handler om ytre forutsetninger ved skolen og lærebedriften. Nedenfor beskriver vi områder som primært knytter seg til struktur.

Tabell 1: Kvalitetsområder etter struktur-, prosess- og resultatkvalitet

Kvalitet	Kvalitetsområde
Struktur	Persondata om den som er i opplæring Fagopplæringens oppbygging og organisering Læreplan Dimensjonering Lærerkompetanse Instruktørkompetanse Skolefakta Lærebedriftsfakta
Prosess	Samarbeid skole lærebedrift Lokalt arbeid med læreplaner Læringsprosessen
Resultat	Læringsutbytte Relevant kompetanse for arbeidslivet

1. Persondata om den som er i opplæring

Persondata om den som er i opplæring, er informasjon om eleven og informasjon om lærlingen. Kjennetegn ved elevene/lærlingene påvirker kvaliteten på og resultatet av opplæringen. For eksempel finner vi at skoleprestasjoner fra grunnskolen er en viktig indikator på valg av utdanningsprogram, og at for eksempel fravær, resultater og gjennomføring henger sammen.

2. Fagopplæringens oppbygging og organisering

Skoleeier, skole, opplæringskontor og lærebedrift, herunder faglig leder og instruktør, i tillegg til ulike organer som yrkesopplæringsnemnder og prøvenemnder er involvert i fagopplæringen og bidrar til kvaliteten i opplæringen. Et tett samarbeid mellom de ulike aktørene er en viktig faktor for god kvalitet. Involvering av partene i arbeidslivet bidrar til kvalitet i fagopplæringen.

Fagopplæringen omfatter to års opplæring i skole (Vg1 og Vg2) og ett års opplæring (Vg3) fordelt over to års læretid i bedrift (*hovedmodellen*). Det finnes imidlertid utdanningsløp som avviker fra hovedmodellen²³. Disse programmene kan ha kortere eller lengre tid i bedrift.

En lærekandidat inngår en opplæringskontrakt med en lærebedrift, der målet er å få et kompetansebevis, som er mindre omfattende enn en fag- eller svenneprøve. Han kan senere bygge videre på denne kompetansen for å ta fag- eller svennebrev.

Figur 5 viser hovedmodellen, alternative løp og løpet som praksiskandidat (en praksiskandidat er en som vil avlegge fag- eller svenneprøve etter lang praksis og arbeidserfaring (minst 5 år), uten å være elev eller lærling). Strukturen i fagopplæringen legger føringer for fordelingen av ansvar og roller i systemet, og for hvordan de ulike aktørene organiserer seg innenfor sitt ansvarsområde.

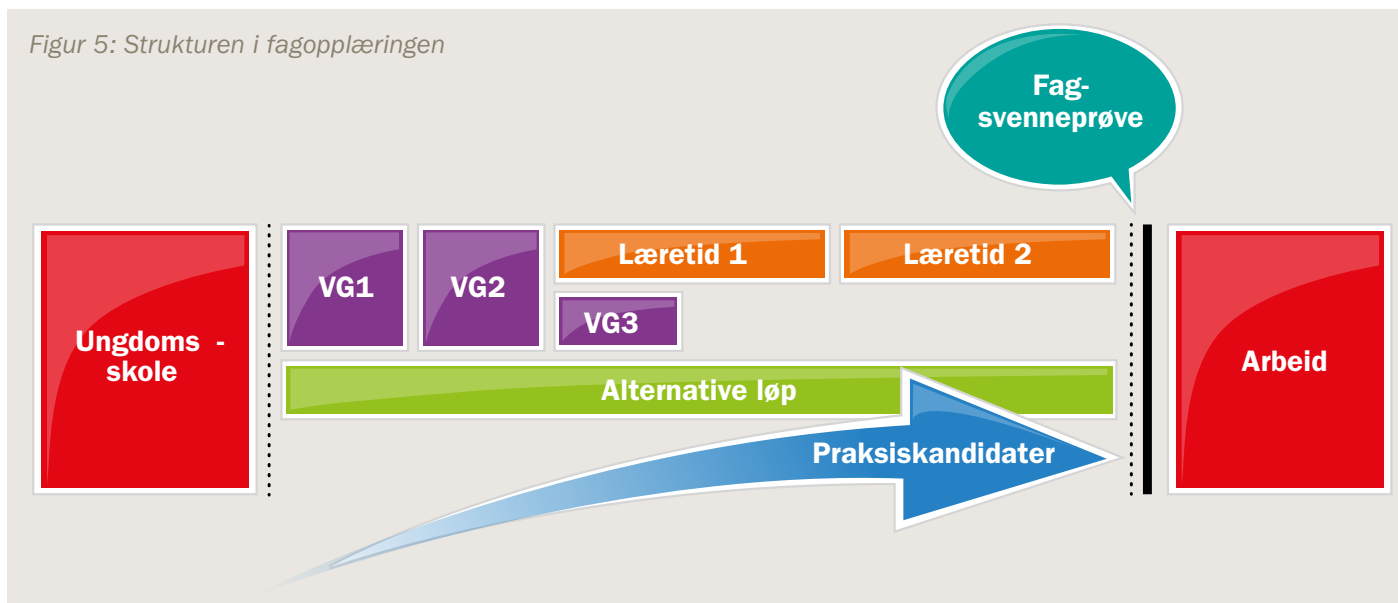
3. Læreplan

Læreplaner for fag er styrende for hvilken kompetanse elever og lærlinger skal oppnå i skole og bedrift.

Kvalitetsområdet omfatter læreplanen for faget hvor formål, kompetansemål og vurdering inngår. I tillegg til læreplanene består Læreplanverket av en generell del, prinsipper for opplæringen, fag- og timefordeling og tilbudsstruktur. Læreplanen beskriver den kompetansen som lærlingen skal ha når opplæringen er fullført.

²³ Kunnskapsløftet ble innført høsten 2006 i grunnskole og i videregående skole. Bestemmelser om fag- og timefordelingen og tilbudsstrukturen justeres og gjeldende bestemmelser finnes på udir.no

Figur 5: Strukturen i fagopplæringen

4. Dimensjonering

Dimensjonering er samsvaret mellom antall skoleplasser, elevens valg og læreplasser, og samfunnets framtidige behov for kompetanse. Vurdering av tilbudsstrukturen er også en del av dimensjoneringsområdet.

5. Lærerkompetanse

Lærerkompetanse er lærernes formelle og uformelle kompetanse. Formell kompetanse kan blant annet være (se § 14-4 i opplæringsloven):

- lærerutdanning
- fag- eller svennebrev

Uformell kompetanse er for eksempel yrkeserfaring, erfaring med hospitering i lærebedrift, oppdatering av fagkompetanse.

Lærerkompetanse er like viktig for prosesskvalitet som for strukturkvalitet, selv om vi i denne gjennomgangen har lagt lærerkompetansen under strukturkvalitet.

6. Instruktørkompetanse

Instruktørkompetanse (*instruktør/faglig leder*) er instruktørens formelle og uformelle kompetanse. Formell kompetanse kan blant annet være:

- fag- eller svennebrev
- pedagogisk kompetanse

Uformell kompetanse er for eksempel yrkeserfaring, erfaring med hospitering i skole og oppdatering av fagkompetanse.

Instruktørkompetanse er like viktig for prosesskvalitet som for strukturkvalitet, selv om vi i denne gjennomgangen har lagt instruktørkompetansen under strukturkvalitet.

7. Skolefakta

Skolefakta omhandler forhold ved skolen som kan påvirke kvaliteten i fagopplæringen. Det kan blant annet være størrelsen på skolen, beliggenhet og hvordan skolen er utstyrt.

Dette kan begrense hvilke utdanningsprogrammer skolen kan tilby, og hvilke ressurser som kan brukes på de ulike programmene. Skolens administrasjon og organisering som rektors og skolelederens arbeid, yrkesveiledning og psykososial rådgivning er viktige deler av skolen som kan påvirke kvaliteten.

8. Lærebedriftsfakta

Lærebedriftsfakta omhandler forhold ved virksomheter som har lærlinger. Dette kvalitetsområdet kan forklares med alle strukturelle forhold ved arbeidsstedet som påvirker læringsprosessen, for eksempel størrelse, økonomi, stabilitet, administrasjon og organisering.

For lærlinger som er tilknyttet et opplæringskontor, kan kvaliteten i fagopplæringen påvirkes av hvordan de følges opp gjennom opplæringskontoret.

4.2 Prosesskvalitet

Prosesskvalitet handler om de indre aktivitetene i skolen og lærebedriften og selve arbeidet med opplæringen. Nedenfor beskriver vi områder som primært knytter seg til prosesskvalitet.

9. Samarbeid skole og lærebedrift

Fagopplæringen foregår dels i skole og dels i bedrift, og et godt samarbeid mellom disse er viktige for å sikre god kvalitet og et helhetlig opplæringsløp for elevene. For eksempel kan samarbeidet foregå i et formalisert nettverk for hvert utdanningsprogram i fylkeskommunen. Deltakere i slike nettverk kan være skoleledere, lærere,

instruktører, faglig leder, representanter fra opplæringskontor og fylkesadministrasjonen.

Samarbeidet mellom skole og lærebedrift er viktig blant annet i forbindelse med:

- samarbeid om rekruttering gjennom hele videregående opplæring
- samarbeid om gjennomføring av Prosjekt til fordypning
- samarbeid om lokalt arbeid med læreplaner
- samarbeid om utstyrs- og kompetansebehov

10. Lokalt arbeid med læreplaner

Lokalt arbeid med læreplaner²⁴ handler om å se læreplanverket i en helhet. Lokalt arbeid med læreplaner (på skoleeier- og skolenivå og i bedrift) og utarbeiding av en intern plan i bedriften er med på å tilpasse og benytte det lokale handlingsrommet i arbeidet med læreplaner.

Hvordan skolen og bedriften forstår, operasjonaliserer og konkretiserer læreplanen, legger føringer på organiseringen av opplæringen og valg av arbeidsmåter vil være ulikt. Det er derfor viktig med en felles læreplanforståelse blant skoleeiere, skoleledelse, lærere og lærebedrifter, og at innholdet i læreplanene synliggjøres i de daglige læringsaktivitetene.

11. Læringsprosessen

Læringsprosessen omfatter aktiviteter og forhold i opplæringen som har påvirkning på læringsutbyttet til elever og lærlinger, og som samtidig sier noe om kvaliteten på opplæringen. Dette kan for eksempel være:

- trygge og tydelige voksne
- et inkluderende læringsfelleskap
- et felleskap som er fritt for alle typer krenkelser
- relasjonen mellom lærer og elev
- relasjonen mellom lærling og instruktør
- profesjonalitet
- felles forståelse av målene med opplæringen i skole og bedrift
- læringsfremmende tilbakemeldinger
- bedriftens kultur, drift og organisering
- arbeidsfellesskap og miljø
- samspill mellom lærlingen, instruktøren og andre arbeidskollegaer

4.3 Resultatkvalitet

Resultatkvalitet er kvaliteten på sluttproduktet, det vil si resultatet av fagopplæringen. Målet for fagopplæringen kan deles i to hovedområder for å gi en enklere tilnærming til kvalitetsarbeidet: Læringsutbytte og gjennomføring med oppnådd kompetanse som kvalifiserer for arbeidsliv og opplæring.

Læreplanverket og opplæringsloven beskriver forventet kompetanse ved avsluttet opplæring.

12. Læringsutbytte

Læringsutbyttet knytter seg til hva den enkelte har lært i forhold til hva som står i læreplanverket etter at de har gjennomført opplæringen. I dette inngår blant annet de kunnskapene, verdiene, holdningene, ferdighetene, dvs. den kompetansen, elevene og lærlingene tilegner seg.

Opplæringsloven og Læreplanverket beskriver den kompetansen læringsutbytte vurderes i forhold til.

13. Relevant kompetanse for arbeidslivet

Det er et mål at flest mulig gjennomfører videregående opplæring. Videre at den kompetansen de oppnår, samsvarer med behov i arbeidslivet og samfunnet, og at den kompetansen de oppnår, muliggjør videre opplæring.

²⁴ Veileder i lokalt arbeid med læreplaner (revideres jevnlig) er ment å gi skoleeiere, skoleledere og lærere et felles forståelsesgrunnlag for læreplanverket som helhet (LK06) og hva lokalt arbeid med læreplaner innebærer. Veileder ligger på udir.no

5. VERKTØY

I kapittelet beskriver vi verktøy som eksisterer i dag, eller som det er mulig å videreutvikle ut fra den kunnskapen og informasjonstilgangen vi har. Primært er dette verktøy som bygger på ulike datakilder som registerdata eller brukerundersøkelser. I tillegg blir det gjort vurderinger av kvalitetsarbeidet ut fra lokal informasjon og gjennom prosesser som drives lokalt. I dette dokumentet skal vi ikke omtale lokal informasjon, men vi vil vise til noen hjelpemidler i lokale prosesser. I dokumentet kaller vi slike hjelpemidler for refleksjonsverktøy.

Forskning og evaluering kan brukes for å supplere kunnskapsgrunnlaget. Dette gjøres særlig på områder der kunnskapen er for svak, og man trenger å finne virkninger av endringer og tiltak som settes inn.

Det føres tilsyn med opplæringen både i skole og lærebedrift. Tilsynsrapporter etter ulike tilsyn kan være nyttige bidrag i informasjonsinnhenting.

Internkontrollsystemet i lærebedrifter inkluderer også lærlinger. Dette bidrar til og er en del av kvaliteten i opplæringen i lærebedriften.

Oversikten i dette kapittelet er ikke en uttømmende liste over verktøy som kan brukes for å vurdere kvaliteten i fagopplæringen. Her presenterer vi noen viktige verktøy. Samfunn og strukturer vil forandre seg, og det kommer nye behov. Det vil også bli behov for nye og andre verktøy. Systemet er derfor fleksibelt og i stand til å inkludere nye verktøy.

5.1 Kunnskapsformidling - kilder til informasjon

Kilder til informasjon er i denne sammenhengen de stedene hvor aktørene innen fagopplæringen kan finne relevant informasjon for kvalitetsarbeidet. Den informasjonen som presenteres i disse kildene, er ofte bearbejdet og sammenstilt og kan fremstå som statistikk, indikatorer, analyser og rapporter. I kapittel 5.3 viser vi hvor relevante data kommer fra. Vedlegg 1 viser statistikk og indikatorer som kan være relevante for de forskjellige kvalitetsområdene.

Skoleporten for fagopplæringen

Skoleporten er en nett-tjeneste hvor skoler, bedrifter, opplæringskontor, skoleeiere, foreldre og folk flest finner relevant og pålitelige data om grunnopplæringen. Målet med Skoleporten er å gi lett tilgang til god informasjon.

Skoleporten består av en lukket og en åpen del. I den åpne delen av Skoleporten har alle tilgang til å se statistikk om grunnopplæringen i Norge. På lukket del får skoler, fylkeskommuner og fylkesmenn ved hjelp av passord tilgang til mer detaljert informasjon enn det de vil finne på den åpne delen.

Gjennom arbeidet med å etablere et system for kvalitet i fagopplæringen har Skoleporten fått en egen fane for fagopplæringen. Under denne fanen vil vi kunne finne statistikk og indikatorer som har med fagopplæringen å gjøre, både den delen som foregår i skole, og den delen som foregår i lærebedrift.

udir.no

udir.no er nettstedet til Utdanningsdirektoratet. På dette nettstedet publiseres blant annet statistikk, forskningsresultater, analyser, temanotater og annen relevant informasjon. Både udir.no og Skoleporten gir tilgang til relevant statistikk for grunnopplæringen.

Vigo

Vigo er en database som håndterer data fra alle søkere til og elever i videregående opplæring. I tillegg håndteres data knyttet til lærlinger. Denne informasjonen brukes i mye av statistikkproduksjonen som blant annet publiseres i Skoleporten. Vigo eies og drives av fylkeskommunene.

Statistisk sentralbyrå

Statistisk sentralbyrå (SSB) har ansvar for å samordne all offisiell statistikk i Norge og skal også være en pådriver i det internasjonale statistiksamarbeidet.

SSB er underlagt de overordnede retningslinjer og finansielle rammer regjeringen og Stortinget til enhver tid setter for virksomheten, men er faglig sett en uavhengig organisasjon som selv bestemmer hva som skal publiseres, og når og hvordan dette skal skje.

KOSTRA

KOSTRA (KOMMUNE-STAT-RAPPORTERING)²⁵ er et nasjonalt informasjonssystem som gir styringsinformasjon om kommunal og fylkeskommunal virksomhet. Informasjonen om kommunale og fylkeskommunale tjenester, bruk av ressurser på ulike tjenesteområder og egenskaper ved befolkningen, blir registrert og sammenstilt for å gi relevant informasjon til beslutningstakere i kommuner, fylkeskommuner og staten. KOSTRA drives av SSB. Informasjonen skal gi et bedre grunnlag for analyse, planlegging og styring, og for å vurdere om nasjonale mål er nådd.

5.2 Prosess- og refleksjonsverktøy

Prosess- og refleksjonsverktøy er nettbaserte hjelpemidler for utvikling og forbedring. Målet er å skape en felles oppfatning av opplæringen og å vise hvilke områder innen fagopplæringen aktørene kan arbeide videre med. I dette avsnittet beskriver vi verktøy som er tilgjengelige på Utdanningsdirektoratets hjemmesider (udir.no) og

²⁵ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/tema/kommuneekonomi/kostra/om-kostra.html?id=412867>

eksempler på verktøy som er utviklet for fagopplæringen i Europa (EQAVET). Videre peker avsnittet på mulige områder hvor det er nødvendig å bruke refleksjon og egenvurdering fordi det ikke finnes statistikk og indikatorer.

a) Verktøy tilgjengelige på *udir.no*

Verktøy som presenteres på *udir.no*, er dels utviklet for skolen og dels for fagopplæringen. Nedenfor presenteres slike verktøy.

DigiKIF

På *udir.no* er det en forenklet digital modell (*digiKIF*) av kvalitet i fagopplæringen. Modellen tar utgangspunkt i kvalitetsområder og ulike forvaltningsnivåer. Ved å klikke i modellen kan vi finne forklaringer på ulike begreper og videre lenker til verktøy, regelverk, tall og forskning.

Tilstandsrapport

Skoleeiere skal årlig rapportere om opplæringen. Tilstandsrapporten skal som et minimum omtale læringsresultater, frafall og læringsmiljø, men kan bygges ut med annen omtale som skoleeieren mener er formålstjenlig ut fra lokale behov. Verktøyet består av en ferdig mal der data er hentet automatisk fra *Skoleporten*. Verktøyet har et eget felt der skoleeieren legger inn egne vurderinger av de resultatene som inngår i det aktuelle indikatorsettet. Vurderingene som gjøres av den enkelte skoleeier, er viktig informasjon når den politiske ledelsen skal drøfte tilstandsrapporten, og generelt for oppfølging av utviklingen i sektoren.

Ståstedsanalyse for skolen

Ståstedsanalysen er et verktøy som kan brukes for å sette i gang utvikling og forbedringer ved den enkelte skolen. Analysen sammenstiller data fra *Skoleporten* med de ansattes vurdering av skolens praksis. Dette skal gi skolen et utgangspunkt for å velge ut og prioritere innsatsområder i sitt utviklingsarbeid.

Veiledning i bruk av informasjon i *Skoleporten*

I *Skoleporten* er det forklaring til alle tabeller og diagrammer, hjelp til tolkning og lenker til andre nettsider hvor det er mulig å finne mer informasjon om de temaene som presenteres i *Skoleporten*.

Etterutdanningsmateriell for fagopplæringen

Etterutdanningsmateriell for aktørene i fagopplæringen skal inspirere til økt bevissthet om oppgaver, roller og ansvar for alle aktørene i fagopplæringen. Materialet favner yrkesfagene generelt, og det legges vekt på sentrale temaer som læreplanforståelse, vurderings- og veiledningskompetanse, og de viktigste endringene i regelverket de siste årene. Innholdet er først og fremst rettet mot opplæringen i lærebedriftene, hvor læringene og den faglige lederen eller instruktøren står i sentrum.

Materialet består av:

- Temahefter
- Kurslederhefter
- Fagfilmer
- Triggerfilmer
- Huskekort
- Lydfiler
- Lenker til aktuelle ressurser

Egenvurderingsskjema

Egenvurderingsskjemaene er utarbeidet for skoleeier og skoler i forbindelse med felles nasjonalt tilsyn 2014 – 2017. Veiledningsmateriell og egenvurderingsskjema skal være med på å gi informasjon om regelverket, vurdere egen regeletterleving og bidra til å sette i gang endringstiltak.

b) Verktøy tilgjengelige i EQAVET

European Quality Assurance in Vocational Education and Training (EQAVET) har utviklet prosess- og refleksjonsverktøy og lagt dem tilgjengelige på egne engelskspråklige nettsider (<http://www.eqavet.eu/gns/home.aspx>). Det meste av materialet er utviklet og tenkt brukt av nasjonale myndigheter. I dette avsnittet beskriver vi noen av disse verktøyene som også kan brukes lokalt.

Praktisk bruk av EQAVET-anbefalinger

For hver fase i kvalitetshjulet er det satt opp en matrise med en rekke påstander som aktører som arbeider i fagopplæringen, kan ta stilling til. Påstandene er satt opp som to og to motsetninger. Hensikten med verktøyet er å gi hjelp til å reflektere rundt egen tilnærming til kvalitetsarbeid (EQAVET: *Using the indicative descriptors in the EQAVET Recommendation*).

Implementere en kvalitetskultur

Hensikten med dette verktøyet er å sette i gang prosesser for å skape en kultur for kvalitet i fagopplæringen (EQAVET: *Six actions to develop the quality assurance cycle*). Eksempler på forhold dette verktøyet retter seg mot, er involvering av ledelsen, tilpasse arbeidet etter forholdene og utvikle kultur i retning av egenvurdering. Verktøyet er bygd opp som en kombinasjon av opplæring og spørsmål til refleksjon.

Aktøranalyse

Utgangspunktet for dette verktøyet er en erkjennelse av at det er svært mange aktører som er involvert i opplæringen av fagarbeidere. Alle disse er med på å sikre at kvaliteten blir god. Aktøranalysen (EQAVET: *Stakeholder analysis for VET providers*) er et hjelpemiddel til å identifisere aktører, vurdere hvor stor påvirkning de har på sluttresultatet, og vurdere tiltak som kan iverksettes for å bedre dialogen og samspillet mellom de ulike aktørene. Verktøyet er bygd opp som en matrise med seks spørsmålsstillinger knyttet til hver aktør.

c) Ikke målbare forhold

For å bedre kunnskapsgrunnlaget i fagopplæringen er det behov for informasjon. Deler av denne informasjonen er tilgjengelig gjennom ulike datakilder, rapporter og analyser. Men det er også informasjon som det ikke er mulig å systematisere på denne måten. Da kan det være aktuelt at aktørene innhenter informasjonen selv og gjør egne systematiske vurderinger, uavhengig av statistikk, indikatorer eller forskningsrapporter. Et eksempel på slik egenvurdering kan være organisering av fagopplæringen i fylket med en vurdering av hvilke fag som skal tilbys ved de ulike skolene. Hvordan opplæringen er organisert, kan påvirke sluttresultatet og er derfor viktig i kvalitetsvurderingen.

5.3 Innhenting av data

Innsamlingsverktøy er i denne sammenhengen ulike brukerundersøkelser, datakilder og registre som danner grunnlag for informasjon. I tillegg er forskning en måte å få informasjon på. Nedenfor presenterer vi brukerundersøkelser, registerdata, forskning samt internasjonale undersøkelser med relevans for Norge.

a) Brukerundersøkelser

For å sikre god gjennomføring av brukerundersøkelsene har Utdanningsdirektoratet veiledninger som er tilgjengelige til bruk²⁶.

Lærlingundersøkelsen

Formålet med Lærlingundersøkelsen er at lærlinger skal få gi sin vurdering av lærings- og arbeidsmiljøet i lærebedriften. Resultatene fra undersøkelsen kan benyttes av lærebedrifter, opplæringskontor, fylkeskommuner og den statlige utdanningsadministrasjonen og til forskningsformål. Deler av resultatene fra Lærlingundersøkelsen skal publiseres i *Skoleporten*²⁷.

Elevundersøkelsen

Formålet med Elevundersøkelsen er at elever skal få gi sin vurdering av lærings- og arbeidsmiljøet på skolen. Resultatene fra undersøkelsen kan benyttes av skoler, fylkeskommuner og den statlige utdanningsadministrasjonen og til forskningsformål. Deler av resultatene fra Elevundersøkelsen publiseres i *Skoleporten*. Den er obligatorisk²⁸ og gjennomføres i høstsemesteret²⁹.

Lærebedriftsundersøkelsen

Formålet med Lærebedriftsundersøkelsen³⁰ er at instruktører/faglige ledere skal få gi sin vurdering av om det lærings- og arbeidsmiljøet lærlingene har i lære-

bedriften. Resultatene kan benyttes av lærebedrifter, opplæringskontorer, fylkeskommuner, den statlige utdanningsadministrasjonen og til forskningsformål. Deler av resultatene skal publiseres i *Skoleporten*³¹.

Lærerundersøkelsen

Formålet med Lærerundersøkelsen er at lærere skal få gi sin vurdering av elevers lærings- og arbeidsmiljø i skolen. Resultatene kan benyttes av skoler, lærebedrifter, opplæringskontorer, skoleeiere, den statlige utdanningsadministrasjonen og til forskningsformål.

Foreldreundersøkelsen

Formålet med Foreldreundersøkelsen er å gi foreldre mulighet til å svare på spørsmål om hvordan de oppfatter barnets læringsmiljø på skolen, og hvordan samarbeidet mellom hjem og skole fungerer. Skolelederne må ta initiativet til at foreldre skal kunne delta i undersøkelsen. Foreldreundersøkelsen er tilgjengelig både i vår- og høstsemesteret og kan besvares av blant annet foreldre med ungdom i Vg1.

b) Registerdata

Et register er en systematisk samling av informasjon om en bestemt gruppe enheter (*personer/bedrifter*). Registerdata er vanligvis innhentet til administrative formål og skal omfatte hele populasjoner innenfor området dataene er hentet inn. Slike data kan brukes til å lage statistikk eller analyser.

For eksempel:

- Kontrakter
- Fag- og svenneprøver
- Formidling til læreplass
- Karakterer ved avsluttet grunnskole og i videregående opplæring
- Elever/lærlinger per 1. oktober
- Elever ved skoleslutt
- Elever på fag i videregående opplæring
- Søkere til skole og læreplass
- Førsteinntaket til videregående opplæring

c) Forskning

Forskning er en viktig kilde til kunnskap når kvaliteten i fagopplæringen skal vurderes. Gjennom forskning kan vi få frem informasjon som det ikke er mulig å få tak i gjennom registerdata eller brukerundersøkelser.

Forskning er også med på å gjøre sektoren synlig, og den kan sette fokus på kompliserte problemstillinger og bidra med forslag til endringer som kan bedre kvaliteten i fagopplæringen. Forskningsrapporter er tilgjengelige på *udir.no*.

²⁶ http://www.udir.no/Laringsmiljo/Bruker_undersokelser/

²⁷ Publisering i *Skoleporten* planlagt fra 2015

²⁸ Obligatorisk for skoleeieren å gjennomføre Elevundersøkelsen for elever på Vg1.

Undersøkelsen kan også benyttes i Vg2 og Vg3

²⁹ Fra og med 2012 gjennomføres undersøkelsen i høstsemesteret. Det er frivillig å benytte undersøkelsen i vårsemesteret.

³⁰ Lærebedriftsundersøkelsen er nytt navn på revidert Instruktørundersøkelse.

³¹ Planlagt publisert i *Skoleporten* fra 2015 (forutsetter høy nok svarandel)

d) Andre verktøy

Det finnes andre gode verktøy som blir brukt av forskjellige målgrupper. Slike verktøy tilbys åpent for alle, eller en kan betale for å få tilgang til dem. I tillegg utarbeides det lokalt mange gode verktøy for håndtering og analyse av informasjon.

e) Internasjonale undersøkelser

Norge deltar i undersøkelser som måler elevers ferdigheter, og sammenligner disse mellom ulike land. De fleste slike undersøkelser gjelder elever før de starter i videregående opplæring. Følgende undersøkelser er relevant for fagopplæringen:

- LSA-VET (*International Comparative Large Scale Assessment in Vocational Education and Training*) måler kompetansen til de som har gjennomgått et utdannings- eller opplæringsløp (*fagopplæringen*) for å si noe om kvaliteten. Studien er en internasjonal studie hvor det er mulig å sammenligne land. Norge deltok i forstudien.
- PIAAC (*Programme for the International Assessment of Adult Competencies*) gir informasjon om kunnskapen er relevant for det arbeidet voksne gjør³². Resultatene er blant annet publisert som statistikk på SSBs nettsider³³.
- ReferNets systembeskrivelse "VET in Europe – Country Report" gir innsikt i hvordan den norske fagopplæringen er organisert, og den er en årlig leveranse til Cedefop, EU senteret for fagopplæring.
- ReferNets policy rapport fra 2010 gir en analyse av norsk politikktutvikling innen fagopplæringen³⁴. Analysen er bygd opp etter samme mal som er brukt i andre europeiske land.

³² <http://www.ssb.no/a/innrapportering/lesing/main.html>

³³ Den første runden av den internasjonale undersøkelsen om lese- og tallforståelse (PIAAC) ble gjennomført fra 2011-2012, og inneholder tall for 24 land. PIAAC ble offentliggjort i 2013 og er den hittil største internasjonale undersøkelsen av voksnes ferdigheter. Voksenbefolkningens ferdighetsnivå er målt ved at et representativt utvalg har gjennomført ferdighetstester.

³⁴ http://libserver.cedefop.europa.eu/F/6ETFK8NNB3RPV7H6F5FSBC5HL3CIF96BSV8EPP-2B9MGMC232C-42726?func=full-set-set&set_number=000328&set_entry=000001&format=999

6. IMPLEMENTERING AV KVALITETS- VURDERINGSSYSTEMET I FAG- OPPLÆRINGEN

Kvalitetsvurderingssystemet for fagopplæringen er utviklet for alle som er involvert i fagopplæringen, fra lærling og instruktør i lærebedrift, elev og lærer i skole, til nasjonale aktører. Hensikten med kvalitetsvurderingssystemet er å få en felles beskrivelse av hvordan ulike aktører kan bidra til at kvaliteten i fagopplæringen blir så god som mulig, at elever og lærlinger får relevant fagopplæring i et godt læringsmiljø, og at elever og lærlinger gjennomfører.

Dette kapitlet sier noe om når kvalitetsvurderingssystemet for fagopplæringen er tatt i bruk. Kapitlet har også en tabell som viser konkrete endringer som er gjort gjennom arbeidet med utvikling av kvalitetsvurderingssystemet for fagopplæringen.

6.1 Når er systemet implementert?

Kvalitetsvurderingssystemet for fagopplæringen er et verktøy for å vurdere og analysere tilstanden, om krav i lov og forskrifter blir fulgt opp, slik at kvaliteten i fagopplæringen forbedres. Kvalitetsutvikling handler om å systematisk sette mål, planlegge og gjennomføre tiltak for å nå målene. Videre handler det om å synliggjøre og vurdere om målene er nådd, og å følge opp slik at de kan nås.

Kvalitetsvurderingssystemet består av mange deler. Implementeringen vil måtte skje gradvis, og det kan være vanskelig å finne en endelig ikrafttredelse eller lansering.

En god implementeringsprosess kan beskrives med følgende punkt³⁵:

- tydelig retning
- lokalt handlingsrom og forankring
- kapasitetsbygging
- oppfølging.

Dokumentet «Kvalitet i fagopplæringen» beskriver kvalitetsvurderingssystemet og binder sammen ulike deler som systemet er satt sammen av. Denne beskrivelsen er en del av arbeidet som ble igangsatt med bakgrunn i Stortingsmelding 44 (2008-2009) *Utdanningslinja*. Med samme bakgrunn er det også utviklet statistikk, indikatorer og verktøy for bruk i arbeidet med kvalitet i fagopplæringen. Stortingsmelding 44 angir hva et kvalitetsvurderingssystem kan bestå av. Dette kan brukes som beskrivende kjennetegn på om systemet er utviklet og om det har blitt tatt i bruk.

Følgende kan brukes som kjennetegn på om systemet er utviklet:

- Det finnes et godt statistisk grunnlag for å analysere elevenes og lærlingenes læringsutbytte og gjennomføring, og om kompetansen kvalifiserer for arbeidsliv eller studier.
- Verktøy som er utviklet i forbindelse med prosjektet brukes av nasjonale og lokale aktører.

Følgende kan brukes som kjennetegn på om systemet er i bruk:

- Systemet brukes for å analysere tilstanden i fagopplæringen både av nasjonale og lokale aktører.
- Nasjonale og lokale aktiviteter justeres etter relevant informasjon fra analyser og råd som systemet genererer.
- Kvalitetshjulet brukes.

³⁵ Meld. St. 20 (kap 8); På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen

6.2 Endringer gjennom arbeidet med kvalitetsvurderingssystemet

Tabellen under (tabell 2) gir en oversikt over endringer som er gjort i forbindelse med arbeidet med kvalitetsvurderingssystemet for fagopplæringen.

Tabell 2: Oversikt over tiltak knyttet til kvalitetsvurderingssystemet for fagopplæringen

Nr	Beskrivelse
1	Utdanningsdirektoratet har økt oppmerksomheten mot kvalitetsarbeidet i sektoren på alle nivåer gjennom blant annet bedre tilgang på relevant informasjon, besøk til alle fylker, involvering av partene i arbeidslivet (SRY, faglige råd), deltakelse i møter og konferanser og etablering av en årlig konferanse «Arena for kvalitet i fagopplæringen».
2	Utdanningsdirektoratet har bidratt til at kvalitetshjulet brukes som et bærende element i alt kvalitetsarbeidet i fagopplæringen på alle nivåer, gjennom systembeskrivelse skriftlig og elektronisk, ved å anbefale bruken og ved å bruke det i presentasjoner.
3	Utdanningsdirektoratet har bidratt til at kvalitetsarbeidet i sektoren blir mer oversiktlig ved å innføre tretten kvalitetsområder. I stedet for å arbeide med alt samtidig, er det mulig å starte med ett eller få kvalitetsområder for å få oversikt og lettere sette inn konkrete tiltak
4	Utdanningsdirektoratet har utarbeidet dokumentet «Kvalitet i Fagopplæringen». Det er en systembeskrivelse og en oversikt over tilgjengelige verktøy i kvalitetsarbeidet. Systembeskrivelsen viser sammenhengen mellom informasjon som samles inn (kunnskapsgrunnlaget) som kan brukes for å vurdere tilstanden, og tiltak som kan settes i verk for å komme nærmere målet for opplæringen. Dokumentet er utarbeidet av Utdanningsdirektoratet med innspill fra partene. Dokumentet var på høring i 2013. Dokumentet skal være et bidrag i arbeidet med kvalitet i fagopplæringen.
5	Gjennom arbeidet har Utdanningsdirektoratet arbeidet med å få til et felles begrepsapparat som kan brukes i sektoren i kvalitetsarbeidet enten den foregår i skole eller i bedrift.
6	Utdanningsdirektoratet har revidert og omarbeidet Elevundersøkelsen. Resultater fra undersøkelsen publiseres i <i>Skoleporten</i>
7	Utdanningsdirektoratet har revidert og omarbeidet Lærlingundersøkelsen og arbeidet for at undersøkelsen gjennomføres årlig og at resultatene brukes i kvalitetsarbeidet i sektoren. Utdanningsdirektoratet arbeider med å få resultater fra undersøkelsen publisert i <i>Skoleporten</i>
8	Utdanningsdirektoratet har revidert, omarbeidet og forenklet Lærebedriftsundersøkelsen (tidligere kalt instruktørundersøkelsen).
9	Utdanningsdirektoratet har publisert mer informasjon om fagopplæringen på <i>udir.no</i> . Denne informasjonen er gjort lett tilgjengelig for alle deler av sektoren, blant annet gjennom en interaktiv nettpublikasjon (<i>digikif</i>) som har lenker til ulikt verktøy som kan brukes i kvalitetsarbeidet. Det er lenker til tall og forskning, verktøy og relevant regelverk.
10	Gjennom arbeidet med Kvalitet i fagopplæringen har Utdanningsdirektoratet opprettet en egen fane for fagopplæringen i <i>Skoleporten</i> . Dette gir fagopplæringen et eget område i <i>Skoleporten</i> hvor statistikk og indikatorer for fagopplæringen kan publiseres, og hvor skal legges lenker til verktøy for kvalitetsarbeidet.
11	Utdanningsdirektoratet har publisert data om sysselsettingssituasjonen for nyutdannede fagarbeidere. Data viser hvor fagarbeideren befinner seg 1-3 år etter avlagt fag- eller svenneprøve. Utdanningsdirektoratet skal årlig publisere slike data.
12	Utdanningsdirektoratet har satt i gang ett større forskningsprosjekt på kvalitet i fagopplæringen. Forskningsprosjektet konsentrerer seg om seks tema: læringsmiljø, innhold og vurdering, kvalitetsarbeid, gjennomføring og frafall, fagopplæringa som inngangsport til arbeidslivet og et helhetlig kvalitetsvurderingssystem for fag- og yrkesopplæringa. Forskningsprosjektet går over 4 år. Det er frem til 2014 publisert tre delrapporter. Sluttrapport publiseres i juni 2015. Resultater fra forskningen publiseres på <i>udir.no</i> , i konferanser og møter. Resultater brukes av Utdanningsdirektoratet i arbeidet med kvalitet i fagopplæringen. I tillegg til dette forskningsprosjektet, har Utdanningsdirektoratet satt i gang mange forskningsprosjekt innen fagopplæringen. Forskningsrapportene publiseres blant annet på <i>udir.no</i>

6.3 Videre implementering

Fagopplæringen har mange aktører med ulike ressurser til å ta et kvalitetsvurderingssystem i bruk. Forankringen hos de ulike aktørene vil ta tid. Fylkeskommunene tar sammen med skoleledere, lærebedrifter og opplæringskontor en aktiv rolle i arbeidet med kvalitet i fagopplæringen. Partene i arbeidslivet involveres både nasjonalt og i fylkene.

I det videre arbeidet med implementering av kvalitet i fagopplæringen skal Utdanningsdirektoratet blant annet arbeide med følgende aktiviteter:

- Aktiviteter for formidling og informasjon om systemet:
 - i informasjon på *udir.no*
 - ved å videreutvikle *digIKIF (interaktiv systembeskrivelse med lenker til relevant verktøy)*
 - i skriftlige publikasjoner (*Utdanningsspeilet/temanotat*)
 - ved å informere om systemet i nasjonale konferanser
 - ved å informere om systemet på fylkessamlinger
 - ved å informere i møter og samlinger i sektoren (*for eksempel SRY, faglige råd*)
 - ved å veilede i bruken av ulike verktøy i kvalitetsvurderingssystemet
- Følge opp brukerundersøkelser ved å:
 - videreutvikle Elevundersøkelsen, Lærlingundersøkelsen og Lærebedriftsundersøkelsen
 - presentere statistikk og indikatorer
 - analysere resultater fra brukerundersøkelser
- Vurdere å utvikle nye verktøy til bruk i kvalitetsarbeidet.
- Videreutvikle fagopplæringens fane i *Skoleporten* ved å:
 - utvikle relevante indikatorer
 - tilpasse presentasjon av statistikk og indikatorer i forhold til fagopplæringens arbeid med kvalitet
- Videre arbeid med kvalitet i fagopplæringen ved å:
 - bidra inn i fylkenes kvalitetsnettverk
 - bidra internasjonalt i kvalitetsutvikling i fagopplæringen

7. RELEVANT LITTERATUR

- Aucoin, P. and Heintzman, R. (2000): The Dialectics of Accountability for Performance in Management Reforms i Peters, B.G. and Savoie, D.J. (eds): Governance in the twenty-first century: Revitalizing the Public Service. Canadian Center for Management Development and McGill- Queen's University Press, Montreal and Kingston.@
- Aune, A, Ekeberg, H, Faaberg, M og Svindahl, K. (1998): Håndbok i kvalitetsledelse, Del 2. Fortuna Forlag AS.
- Bekkevold, Karl, Linda Berg og Sigrid Holm (2012): Kompetanseframskrivninger i Norge. Utviklingen av et system. VOX – Nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk.
- Black, P. og W. Dylan (1998): Assessment and Classroom Learning. Assessment in Education: Principles, Policies and Practice, 5 (1), s. 7-74.
- Dahl, Thomas mfl. (2012): På same stier som før, Kunnskapsløftet i fag og yrkesopplæringen. Slutt-rapport EvaKL. SINTEF-rapport: A23237.
- Dale, E.L. (2010): Kunnskapsløftet. På vei mot felles kvalitetsansvar? Oslo, Universitetsforlaget.
- Deci, E. L., & Vansteenkiste, M. (2004): Self-determination theory and basic need satisfaction: Understanding human development in positive psychology. Ricerche di Psicologia, s. 27, s. 17–34.
- Fafo (2012): Flexibilitet eller faglighet? En studie av innføringen av faget prosjekt til fordypning i Kunnskapsløftet. Sluttrapport EvaKL. Torgeir Nyen og Anna Hagen Tønder.
- Gibbs, R. og J. Poskitt (2010): Student Engagement in the Middle Years Schooling (Years 7-10): A Literature Review. New Zealand, Ministry of Education.
- Gregory, R. (2003): Accountability in Modern Government i Peters, B.G. and Pierre, J. (eds): Handbook of Public Administration, s. 557-68 Sage, London.
- Hattie, J. (2009): Visible Learning. A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement. London, Routledge.
- Hattie, J. og H. Timperley (2007): The power of feedback. Review of Educational Research, 77 (1), s. 81-112.
- Langfeldt, G., Elstad, E. Hoppmann, S. (2008): Ansvarlighet i skolen – Politiske spørsmål og pedagogiske svar. Cappelen akademisk forlag.
- Madsen, Einar Lier (2000): Kommunene og kvalitetsutvikling i skolen. En kartlegging. Nordlandsforskning rapport nr. 5/2000.
- Meld. St. 20 (2012-2013) På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen
- National Research Council (2003): Engaging Schools: Fostering High School Students' Engagement and Motivation to Learn. Washington D.C, The National Academies Press.
- Nusche, Deborah, Lorna Earl, William Maxwell og Claire Shewbridge (2011): OECD Reviews of Evaluation and Assessment in Education Norway.
- NIFU (2011): Spørsmål til Skole-Norge 2011 Læreplaner som styringsdokument.
- Nyen, Torgeir, Terje Næss, Asgeir Skålholt og Anna Hagen Tønder (2011): På veien til fagbrev. Analyser av Lærlingundersøkelsen. Fafo-rapport 2011:28.
- NIFU rapport 22/2012: Rapport 1 Forskning på kvalitet i fagopplæringen (Håkon Høst (red.) Kunnskapsgrunnlag og faglige perspektiver for en studie av kvalitet i fag- og yrkesopplæringen.
- NIFU rapport 26/2012: Strukturer og konjunkturer. Sluttrapport EvaKL. Nils Vibe, Mari Wigum Frøseth, Elisabeth Hovdhaugen, Eifred Markussen

- NIFU rapport 28/2012: Utdanningsvalg som fag og utfordring på ungdomstrinnet. Sluttrapport EvaKL. Berit Lødding og Solveig Holen.

- Nordlandsforskning (2012): "Sammenhengen mellom undervisning og læring. En studie av læreres praksis og deres tenkning under kunnskapsløftet." Sluttrapport EvaKL. Janet Hodgson, Wenche Rønning og Peter Tomlinson

- NOU 2008:18 Fagopplæring for framtida. Kunnskapsdepartementet.

- Norsk landrapport til OECD (2011): OECD Review on Evaluation and Assessment Frameworks for Improving School Outcomes.

- OECD (2005): Formative Assessment: Improving Learning in Secondary Classrooms.

- Opplæringslova. LOV-1998-07-17-61: Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa.

- Riksrevisjonens Dokument 3:6 (2012-2013)

8. VEDLEGG

VEDLEGG 1 TRETTE KVALITETSOMRÅDER

Dette vedlegget gir en nærmere gjennomgang av kvalitetsområdene som er beskrevet i kapittel 4.

I tillegg til gjennomgang av kvalitetsområdene er det for hvert kvalitetsområde listet opp informasjon som kan være relevant i kvalitetsvurderingen. Dersom slik informasjon publiseres i dag (2014) i *Skoleporten* eller på *udir.no* (statistikk, data, rapporter), har den fått betegnelsen «*Publiseres i dag*».

Det finnes mye relevant informasjon som er drøftet i forbindelse med dette arbeidet, uten at det er tatt stilling til om informasjonen skal publiseres eller ikke. Slik informasjon har fått betegnelsen «*Publiseres ikke i dag*». Selv om informasjonen ikke publiseres i dag, kan det være at den innhentes og brukes i kvalitetsarbeidet lokalt.

Videre er det beskrevet hvordan hvert nivå (nasjonalt, fylke og lokalt) kan bruke kunnskapen for å jobbe med og utvikle kvaliteten på fagopplæringen med utgangspunkt i kvalitetsområdet.

Til slutt gir vi en oversikt over statistikk, indikatorer og verktøy knyttet til kvalitetsområdene.

En indikator er et mål som sier noe om kvaliteten på det området som vurderes. Indikatorer kan benyttes til å følge med på utdanningens struktur og organisasjon, viktige forhold i utdanningsløpet og resultatet av utdanningens samlede aktiviteter. Indikatorer kan sjelden stå alene, men kan brukes som ledd i en samlet vurdering. Arbeidet med å utvikle nye indikatorer er en kontinuerlig prosess.

Forklaring til tabellene under (tabell 4 – 12):

- *Publiseres*: Informasjon som publiseres i dag
- *Under utvikling*: Kvalitetssikring og bearbeiding av data er påbegynt
- *Publiseres ikke*: Dette er statistikk og mulige indikatorer som har vært drøftet som relevante gjennom arbeidet med kvalitetsvurderingssystemet for fagopplæringen. Imidlertid er det ikke startet eller planlagt startet noe arbeid med denne statistikken/indikatoren

Strukturkvalitet

Strukturkvalitet handler om ytre forutsetninger ved skolen og lærebedriften. Nedenfor beskriver vi områder som primært knytter seg til struktur.

1. Persondata om den som er i opplæring

Persondata om den som er i opplæring, er informasjon om eleven og lærlingen.

Persondata påvirker måloppnåelsen for fagopplæringen

Kjennetegn ved elevene/lærlingene (for eksempel bakgrunn, karakterer, fravær, motivasjon) påvirker kvaliteten på og resultatet av opplæringen. For eksempel finner vi at skoleprestasjoner fra grunnskolen er en viktig indikator på valg av yrkesfaglig utdanningsprogram, at det er en sammenheng mellom foreldres utdanning og innsats og elevers prestasjoner. Videre finner vi at fravær, resultater og gjennomføring henger sammen.

Relevante kjennetegn knyttet til persondata kan være:

- *Informasjon som publiseres i dag*:
 - Alder, kjønn, geografi, objektive bakgrunnsvariabler
 - Elevens valg av utdanningsprogram
 - Karakterer fra grunnskolen er karakterer på vitnemålet
 - Karakterer fra videregående er karakterer på vitnemålet
- *Informasjon som ikke publiseres i dag*:
 - Fravær grunnskole, står på vitnemålet fra grunnskolen.
 - Fravær på Vg1 og Vg2, fraværdata som registres på skolen.
 - Gjennomføring, kohort (årskull) over tid, kan gi et bilde av opplæringsløpet.
 - Sosial bakgrunn handler om foresattes utdanning og yrke

Kunnskap om persondata brukes på ulike nivåer

Nasjonalt

- Aggregerte data som viser antall, andeler og kjennetegn for ulike grupper, kan brukes for planlegging, for å tilpasse opplæringen, for utdanning av lærere og for opplæring av instruktører.
- Sammenligne Norge med andre land.

Fylke

- Informasjon om elevgruppen kan bidra til å justere undervisningsopplegget ved skolen og bidra til å synliggjøre hvor det kan settes inn ekstra ressurser overfor grupper og enkeltelever.
- Data om enkeltelever kan bidra til en tilpasset opplæring, både i skole og lærebedrift.

Lokalt

- Kunnskap om gruppen av lærlinger og elever kan bidra til å tilpasse opplæringen i skole og lærebedrift.
- Kunnskap om elevenes og lærlingenes egne prestasjoner sammenlignet med andre, kan påvirke egen motivasjon og innsats i opplæringen.

Tabell 4: Persondata

Kjennetegn	Publiseringssted	Dataleverandør	Status
Alder, kjønn, geografi	Skoleporten	Vigo, SSB	Publiseres
Valg av utdanningsprogram	Skoleporten	Vigo, SSB	Publiseres
Karakterer grunnskole	Skoleporten	Vigo	Publiseres
Karakterer videregående	Skoleporten	Vigo	Publiseres
Fravær grunnskole	Skoleporten	Vigo	Under utvikling
Fravær Vg1 og Vg2	Skoleporten	Vigo	Under utvikling
Gjennomføring, kohort	Skoleporten	Vigo, SSB	Under utvikling

Statistikk og indikatorer

Tabell 4 viser statistikk og indikatorer knyttet til data om den som er under opplæring.

Data kan fordeles på variabler som kjønn, geografi og utdanningsprogram i *Skoleporten*.

Karakterer i ulike fag i grunnskolen og i videregående opplæring publiseres i *Skoleporten* i dag. Det gjelder både standpunkt og eksamen. I videregående opplæring gjelder det både fellesfag og programfag.

Karakterdata kan imidlertid også brukes som bakgrunnsvariabel på individnivå. Da gjelder det å knytte informasjon om et individs karakterer til andre egenskaper ved individet (for eksempel gjennomføring). Når det gjelder karakterer fra grunnskolen, bruker vi grunnskolepoeng som måleenhet. Grunnskolepoeng er en egnet variabel da det gir et bilde av en elevs kompetanse. På videregående nivå bruker vi en variabel for karakterer i videregående opplæring som tilsvarer variabelen for grunnskolepoeng.

Det finnes data om fravær i grunnskolen og i videregående opplæring fra *Vigo*. Det er imidlertid en rekke utfordringer knyttet til kvaliteten og bruken av disse dataene.

En ny indikator der en enkelt kohort følges årlig i opp til fem år, er under utvikling. Det er da mulig å følge 16-åringene som starter i yrkesfaglig Vg1, og se på statusen til disse 1, 2, 3, 4 og 5 år etter at de begynte. Statusen kan fordeles i kategorier som yrkesfaglig Vg1, Vg2 og Vg3, i lære, som studieforbereende Vg1, Vg2 og Vg3, i påbygg, og så videre

2. Fagopplæringens oppbygging og organisering

Fagopplæringen er bygd opp som en kombinasjon av opplæring i skole og bedrift hvor den vanligste modellen er to år i skole og to år i lærebedrift. Men det finnes mange varianter fra hele opplæringen i skole til hele opplæringen i bedrift (full opplæring i bedrift). Videre er det alternative ordninger for praksiskandidater og for lærekandidater. Det er også utprøving av vekslingsmodeller hvor lærlingen veksler mellom opplæring i skole

og opplæring i lærebedrift. Elevene kan søke om å ta påbygg til studiekompetanse etter to år i skole, eller etter fullført læretid.

Strukturen i fagopplæringen (se figur 5 side 12) legger føringer for fordelingen av ansvar og roller i systemet, og for hvordan de ulike aktørene organiserer seg innenfor sitt ansvarsområde.

Oppbygging og organisering av fagopplæringen påvirker måloppnåelsen

Utdanningsløp og samarbeid mellom skole og bedrift, partssamarbeid og organisering av fagprøver er eksempler på elementer som påvirker resultatet.

En lærebedrift må ha godkjenning av fylkeskommunen for å ta inn lærlinger og lærekandidater. For å bli godkjent må lærebedriften kunne gi den opplæringen som er fastsatt i læreplanen for faget, og den må ha en faglig kvalifisert person (faglig leder) som er ansvarlig for opplæringen. I lærebedriften står instruktørene for en vesentlig del av opplæringen. Mange lærebedrifter samarbeider om lærlinger og organisering av opplæringen gjennom opplæringskontor.

Et opplæringskontor er et organ som organiserer opplæringen av lærlinger. I tillegg har mange opplæringskontor en faglig rolle som kontraktspart og ansvarlig for lærlingenes opplæring, samt faglig oppfølging. Det kan være eid av en eller flere medlemsbedrifter eller av en arbeidstakerorganisasjon. Opplæringskontorene er ulikt organisert (i administrasjon av inntak, skoledrift og oppfølging av lærebedrifter), og andelen lærlinger, lærekandidater og lærebedrifter som er tilknyttet et opplæringskontor, varierer mellom fylker, bransjer og sektorer. Faglig oppfølging, støtte og veiledning overfor medlemsbedrifter og lærlinger er et hovedansvar for kontorene.

Yrkesopplæringsnemnda (Y-nemnda) i fylket er et rådgivende organ som har ansvar for å fremme arbeidslivets synspunkter og behov overfor fylkeskommunen. Innenfor det lokale handlingsrommet kan fylkeskommunene justere opplæringsmodeller og organisering med blant annet utgangspunkt i råd fra nemndene.

Tabell 5: Fagopplæringens oppbygging og organisering

Kjennetegn	Publiseringssted	Dataleverandør	Status
Omfang av ulike modeller	Skoleporten	Vigo, SSB	Under utvikling
Opplæringskontorer	udir.no	Vigo	Under utvikling

Prøvenemndene har ansvar for fag- og svenneprøver. Valg av og sammensetning av prøvenemnder kan påvirke krav og resultater ved fagprøven, og kvalitetssikring av prøvenemndenes arbeid og kompetanse er derfor viktig. Opplæring i vurdering og bruk av lovverk og dokumentasjon av arbeidet er viktige elementer i forbedring av prøvenemndenes kompetanse.

Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY), og de ni faglige rådene som representerer hvert av de yrkesfaglige utdanningsprogrammene, skal gi råd til nasjonale myndigheter og bidra til samarbeid mellom aktuelle aktører for fagopplæringen og mellom bransjer og sektorer. Som rådgivende organer er disse med på å påvirke de nasjonale myndighetene gjennom vurderinger av behovet for endringer i blant annet tilbudsstruktur, læreplaner og organisering av opplæringen.

Oppfølgingstjenesten (OT) er en fylkeskommunal tjeneste som skal følge opp ungdom mellom 16 og 21 år som har rett til opplæring, men som ikke er i opplæring eller arbeid. Oppfølgingstjenesten skal ha oversikt over alle ungdommene i målgruppen og få flest mulig av dem i gang med kompetansefremmende aktiviteter.

Informasjon som kan brukes i forbindelse med oppbygging og organisering, kan være (publiseres i dag):

- Ungdommer utenfor opplæring og arbeid, tilmeldt oppfølgingstjenesten (OT), publiseres tre ganger per år

Relevante kjennetegn knyttet til oppbygging og organisering som kan påvirke måloppnåelsen, kan være (publiseres ikke i dag):

- Omfanget av ulike modeller, hvor mange som følger de forskjellige modellene
- Opplæringskontor, antall opplæringskontor og lærlinger som er tilknyttet³⁶
- Organisering av opplæringskontorene og forholdet til fylkeskommunen
- Veiledning og rådgivningstjenester på ungdomstrinn og i videregående opplæring
- Samarbeid, nettverk og relasjoner på ulike nivå, innad og mellom de ulike aktørene
- Data om prøvenemndskompetanse (faglige bakgrunn, formell kompetanse, variasjoner i prøvenemndskompetansen innen og mellom fylker, alder, yrkeserfaring, rekrutteringskanaler, oppnevningssprosess, antall prøvenemnder i ulike fag og geografisk spredning, kostnader for gjennomføring av fag-/svenne-

prøver, undersøkelser av forholdene under avvikling av fag-/svenneprøven og vurderingen av prøvenes kvalitet)

Kunnskap om oppbygging og organisering av fagopplæringen på ulike nivåer

Nasjonalt

- Data om oppbygging og organisering av opplæringen og bruk av alternative løp kan gi nasjonale myndigheter et bedre grunnlag for å vurdere endringer i fagopplæringen.

Fylke

- Hvordan arbeidet med fagopplæring er organisert, kan påvirke gjennomføringen.
- Fylkeskommunene kan bruke data om oppbygging og organisering til å vurdere om det er forskjeller som påvirker kvaliteten på opplæringen.

Lokalt

- Skolene vil ha nytte av å vite hvordan ulike aktører i fylkene organiserer opplæringen, og hvordan kompetansen til de som arbeider med opplæring, er fordelt. Dette kan brukes i vurderingen av opplegg for og organisering av opplæringen.
- Med økt kunnskap om hva som skjer i skolen og i andre bedrifter, kan lærebedrifter gi bedre opplæring, og de kan vurdere eventuelle justeringer for å øke kvaliteten.
- Strukturen påvirker individet ved at det setter rammer for hvilke muligheter som finnes.
- Kunnskap om opplæring i bedrift synliggjør hvordan lærlingene har det, og den kan brukes til å vurdere om opplæringen bør endres for å øke læringsutbyttet for lærlingene, mm.

Statistikk og indikatorer

Tabell 5 viser indikatorer det arbeides med i forbindelse med oppbygging og organisering av fagopplæringen.

Elevdata inneholder informasjon om hvilken opplæringsmodell eleven følger. Vi kan derfor lage en oversikt over hvor mange elever og lærlinger som er i modeller som avviker fra 2+2-modellen (for eksempel 0+4, 1+3, vekslingsmodell). Modelltypen kan også brukes som fordelingsvariabel for å se hvordan andre indikatorer kan slå ut forskjellig for elever og lærlinger innen de ulike opplæringsmodellene. For eksempel om gjennomføringen av videregående opplæring er ulik for de forskjellige modellene.

Kontrakter tegnet gjennom opplæringskontorer blir registrert med opplæringskontoret som lærebedrift, i

36 antall lærebedrifter og opplæringskontor publiseres på <http://lærlingloftet.no>

tillegg til bedriften hvor lærlingen er. Dette kan brukes til å utarbeide statistikk over opplæringskontorets størrelse og mangfold.

3. Læreplan

Læreplanen for hvert fag beskriver den kompetansen elever og lærlinger skal oppnå i løpet av opplæringen.

Læreplanverket for Kunnskapsløftet består av læreplaner for fag, generell del av læreplanen, prinsipper for opplæringen, fag- og timefordeling og tilbudsstruktur. Læreplanen beskriver den kompetansen som lærlingen skal ha når opplæringen er fullført. Kvalitetsområdet omfatter læreplanen for faget hvor formål, kompetansemål og vurdering inngår. Med utgangspunkt i læreplanen brukes ulike læremidler som for eksempel lærebøker, utstyr og materialer og nettressurser.

Læreplan for fag påvirker måloppnåelsen for fagopplæringen

Et av målene med fagopplæringen er at elever og lærlinger oppnår en kompetanse som kvalifiserer for arbeidslivet. Læreplaner for fag er styrende for hvilken kompetanse elever og lærlinger skal oppnå i skole og bedrift. Det er derfor viktig at det er samsvar mellom det elevene lærer, og det arbeidslivet har behov for.

Y-nemndene har også et ansvar for å følge med i om lokale læreplaner er i tråd med behovene i det lokale næringslivet.

Det er god kvalitet når det er samsvar mellom den kompetansen som beskrives i læreplan for fag, og arbeidslivets behov. En ytterligere konkretisering av dette kan være (publiseres ikke i dag):

- Læreplan og etterspørsel, tilpasset kompetansen arbeidslivet har behov for
- Kompetanse uavhengig av sted, godt nok uavhengig av hvor man er i landet
- Endringer i læreplan, endringer i faget over tid
- Sammenheng skole og bedrift, samsvar mellom opplæring i skole og bedrift

Kunnskapsgrunnlag kan hentes inn fra brukerundersøkelser, gjennom uttalelser fra de faglige rådene og SRY og gjennom forskning.

Kunnskap om læreplan for fag brukes på ulike nivåer

Nasjonalt

- Læreplan for fag angir den nasjonale standarden for kompetansen. Kunnskap brukes ved å utvikle og endre læreplaner.

Fylket og lokalt

- Informasjon om faget brukes av lærebedrift, opplæringskontor, skoler og skoleeier. Læreplan for fag setter

rammene for det lokale arbeidet med læreplanen i skole og virksomhet.

4. Dimensjonering

Dimensjonering er samsvaret mellom antall skoleplasser, elevens førstevalg og læreplasser, og samfunnets framtidige behov for kompetanse. Videre handler dimensjonering om forholdet innen det enkelte programområde på Vg2 sett i forhold til søkerantall, antall tilgjengelig elevplasser og bransjens behov. Vurdering av tilbudsstrukturen er også en del av dimensjoneringsområdet.

Dimensjonering påvirker måloppnåelsen for fagopplæringen

Fylkeskommunen beslutter hvert år, etter anbefalinger fra yrkesopplæringsnemnda, hvor mange klasser som skal starte opp i de ulike utdanningsprogrammene og programområdene.

Det hjelper ikke med god tilgang til læreplasser hvis ingen vil søke fordi det er søkeren som selv bestemmer hvilket tilbud han søker.

Lokale studier, framskrivninger, spørreundersøkelser og intensjonsavtaler om læreplasser i bedriftene kan brukes som verktøy i dimensjoneringsarbeidet.

Dimensjonering påvirker måloppnåelsen i fagopplæringen gjennom å skape muligheter for et samarbeid mellom skoler og virksomheter. Dette gir organer som arbeider med fagopplæring tilbakemelding om sysselsettingsmuligheter for personer med fag- eller svennebrev. Informasjon som kan brukes i dimensjoneringsarbeidet, kan være (publiseres i dag):

- Søkere og godkjente lærekontrakter. Andel søkere som får godkjent kontrakt.
- Skoleplasser og læreplasser. Forholdet mellom skoleplasser og læreplasser.
- Lærlinger i skole versus i bedrift. Søkere til læreplass som ikke får læreplass, kan få et tilbud om opplæring i skole.
- Innfrielse av elevens førstevalg. Statistikk om innfrielse av elevens førstevalg.

Informasjon som ikke publiseres i dag:

- Opplæringens relevans. Survey som blant annet kan vise om fagarbeideren opplever at han/hun har relevant kompetanse, og om han/hun har fått relevant jobb. Lav etterspørsel etter et fag er ikke ensbetydende med lite relevans, men kan være et uttrykk for at faget er lite.
- Framskrivning av behov. Framskrivninger av framtidige kompetansebehov.
- Vg3 i skole. Antall som tar alternativt Vg3 i skole av søkere som ikke får læreplass.

- Sysselsetting av fagutdannede. Sysselsettingsstatistikk (i arbeid, i utdanning, utenfor arbeid og utdanning) for nyutdannede fagarbeidere.

Kunnskap om dimensjonering brukes på ulike nivåer

Nasjonalt

- Nasjonale myndigheter og partene i arbeidslivet kan benytte data knyttet til arbeidsmarkedspolitikk og framskrivning av kompetansebehov i arbeidsmarkedet. Dette kan bidra til å synliggjøre behov og bidra til bedre samsvar mellom tilbud i fagopplæringen og behov i arbeidsmarkedet.

Fylke

- Kunnskapsgrunnlag kan hjelpe fylkeskommunen i arbeidet med å formidle læreplaner, opprette klasser og tilpasse tilbudene til lokale arbeidsmarkedsbehov.
- Fylkeskommunene kan dimensjonere utdannings-tilbudet bedre om de kjenner til ledige lærlingplasser og lokale og nasjonale arbeidsmarkedsbehov.
- Kunnskapsgrunnlag kan gjøre fylkeskommunene i stand til å gi bedre karriereveiledning.
- Yrkesopplæringsnemndene bruker kunnskapen for å kunne gi sine anbefalinger.

Lokalt

- Foresatte, elever og lærlinger kan benytte data til å gjøre gode utdanningsvalg som kvalifiserer til arbeid. Framskrivning av arbeidslivets kompetansebehov kan gi alle aktørene en pekepinn på utdanningsretning, og hvor arbeidsplassene vil befinne seg, både lokalt og nasjonalt.

Statistikk og indikatorer

Tabell 6 viser statistikk og indikatorer knyttet til data som kan være relevante i arbeidet med dimensjonering.

Statistikken over søkere til læreplass og godkjente kontrakter følger kontraktstegningen utover høst-månedene og viser hvor stor andel av de som ønsker læreplass, som har fått godkjent kontrakt.

Hvordan er forholdet mellom antall elever i Vg1 og antall læreplasser innenfor et utdanningsprogram? Antall elever og lærlinger fordelt på utdanningsprogram finnes i *Skoleporten*. Med utgangspunkt i dette kan vi finne forholdet mellom antall skoleplasser og antall læreplasser.

Tabell 6: Dimensjonering

Kjennetegn	Publiseringssted	Dataverandør	Status
Søkere og godkjente lærekontrakter	udir.no	Vigo	Publiseres
Skoleplasser og læreplasser	Skoleporten	Vigo, SSB	Publiseres
Innfrielse av elevens førstevalg	udir.no	Vigo	Publiseres
Sysselsetting av fagutdannede	Skoleporten	SSB	Under utvikling
Tilbud og behov for lærlinger	udir.no	Vigo	Under utvikling
Lærlinger i skole versus i bedrift			Publiseres ikke

Etter førsteinntaket til videregående opplæring publiserer Utdanningsdirektoratet statistikk over søking og tilbud om skoleplass.

Sysselsettingsstatistikken måler sysselsettingsstatus (i arbeid, i utdanning og utenfor arbeid og utdanning) for nyutdannede fagarbeidere første, andre og tredje året etter bestått fag- eller svenneprøve.

I forbindelse med oppfølging av samfunnskontrakten³⁷ for flere læreplaner skal det utarbeides et norgeskart som viser tilbud og etterspørsel etter læreplaner.

5. Lærerkompetanse

Lærerkompetanse er definert som lærernes formelle og uformelle kompetanse. Ansatt med lærerutdanning har formell kompetanse, mens en ansatt uten lærerutdanning ikke har formell kompetanse. I tillegg kan formell kompetanse blant annet være:

- fag- eller svennebrev
- pedagogisk kompetanse
- yrkesdidaktisk kompetanse

Uformell kompetanse er for eksempel yrkeserfaring og erfaring med hospitering i lærebedrift. Videre er oppdatering av kompetanse i eget fag og kompetanse i andre beslektede fag som undervises på Vg2, en del av den uformelle kompetansen.

Hvordan påvirker lærerens kompetanse måloppnåelsen for fagopplæringen

Relevant kompetanse hos lærere kan bidra til at elevene får den opplæringen de trenger, og at de gjennomfører.

Kompetansen til lærere ved de yrkesfaglige utdanningsprogrammene kan deles i to kategorier. Lærere med formell yrkesfaglig bakgrunn, oftest fag- eller svennebrev, og lærere med profesjonsutdanning fra universiteter og høyskoler.

Yrkesfaglærere har dobbel yrkeskompetanse, og den ene yrkeskompetansen er en forutsetning for den andre: De er både fagarbeidere og yrkesfaglærere. Relevante kjennetegn knyttet til lærerkompetanse kan være (publiseres ikke i dag):

37 «Samfunnskontrakt for flere læreplaner» undertegnet av partene i arbeidslivet, av kunnskapsministeren og fornyings-, administrasjons- og kirkeministeren 13. april 2012

- Lærerens kompetanse
- Lærerens yrkeserfaring, data for relevant yrkeserfaring og varigheten av den
- Lærerens relasjon til næringslivet, lærerens arbeids-erfaring og kontakt med arbeidslivet
- Hospitering i bedrift, om læreren har hospitert i bedrift
- Motivasjon og interesse for og ferdigheter med opplæring av ungdom

Lærerundersøkelsen kan måle objektive kjennetegn som alder, kjønn, undervisningsfag og klassetrinn, og den kan måle lærerens egen vurdering av ulike forhold rundt opplæringen og læringsmiljøet som trivsel, motivasjon, elevmedvirkning og veiledning.

Kunnskap om lærerens kompetanse brukes på ulike nivåer

Nasjonalt

- Sikre tilstrekkelig antall utdannet personell, blant annet for dimensjonering av høyere utdanning (blant annet yrkesfaglærerutdanning).

Fylke

- Vite hva som mangler, og hva som kan være gunstig å ansette.

Lokalt

- Relatert til ansettelse av personell.

Statistikk og indikatorer

Tabell 7 viser statistikk knyttet til lærere i skole.

Statistikken inneholder kun antall utdannede lærere i videregående opplæring og gir ikke detaljert informasjon om lærerens formelle kompetanse.

6. Instruktørkompetanse

En lærebedrift skal ha en eller flere faglig kvalifiserte personer som har ansvaret for opplæringen og passe på at opplæringsloven med forskrifter blir oppfylt (faglig leder). Hver enkelt bedrift skal ha en eller flere instruktører som står for den daglige opplæringen av lærlinger og lærekandidater. Instruktør og faglig leder kan være samme person.

Instruktørkompetanse er definert som instruktørens formelle faglige, pedagogiske og didaktiske kompetanse, og den uformelle kompetansen.

Instruktøren påvirker måloppnåelsen for fagopplæringen

Instruktørens fagkompetanse kan påvirke lærlingens motivasjon, læringsutbytte og gjennomføring. I lærebedriften er det den faglige lederen som har totalansvaret for opplæringen av lærlingene i bedriften.

Instruktørkompetanse er like viktig for prosesskvalitet som i strukturkvalitet selv om det ligger under strukturkvalitet. De fleste bedrifter har instruktører som er i full jobb ved siden av å være instruktør, uten at det er avsatt egen del av arbeidstiden for å ivareta instruktør-oppgavene. Det kan også være like viktig for bedriftene å finne instruktører som er faglig dyktige og interesserte i rollen, fremfor at de har formell bakgrunn.

Fylkeskommunen, opplæringskontor, høyskoler og enkelte virksomheter tilbyr kurs for faglige ledere, instruktører og prøvenemndsmedlemmer. Denne opplæringen er frivillig, men noen fylkeskommuner knytter kursdeltakelse til godkjenning av nye lærebedrifter.

Relevante kjennetegn knyttet til instruktørkompetanse kan være (publiseres ikke i dag):

- Instruktørens kompetanse, instruktørens formelle utdanning
- Instruktørens yrkeserfaring, instruktørens relevante yrkeserfaring
- Deltidsansvar, om instruktøren har deltids- eller heltidsansvar
- Kursing, deltakelse på kurs
- Hospitering i skole, om instruktører har hospitert i skole

Lærebedriftundersøkelsen³⁸ kan gi informasjon om objektive kjennetegn og om instruktørens vurderinger av ulike forhold knyttet til opplæringen i bedriften.

Kunnskap om instruktørens kompetanse brukes på ulike nivåer

Nasjonalt

- Kan gi oversikt over hvordan instruktører vurderer opplæringen i bedrifter.

Fylke

- Det vil først og fremst være skoleeier, skoleleder og bedriftsnivået som kan ha nytte av slike data.

Lokalt

- Relevant i forbindelse med ansettelse av personell

38 Tidligere Instruktørundersøkelsen har blitt revidert og skiftet navn til Lærebedriftsundersøkelsen

Tabell 7: Lærerkompetanse

Kjennetegn	Publiseringssted	Datavevandør	Status
Lærernes formelle kompetanse	Skoleporten	Vigo, SSB	Publiseres ikke
Lærernes yrkeserfaring			Publiseres ikke

Statistikk og indikatorer

Tabell 8 viser statistikk som kan være relevant i tilknytning til instruktører i lærebedrift. Det finnes i dag ikke slike oversikter.

7. Skolefakta

Skolefakta omhandler forhold ved skolen som kan påvirke kvaliteten i fagopplæringen. Det kan blant annet være størrelsen på skolen, beliggenhet og hvordan skolen er utstyrt.

Skolefakta påvirker måloppnåelsen for fagopplæringen

Skolefakta i seg selv har ingen direkte påvirkning på resultatet, men det som kommer fram gjennom slik informasjon, kan være viktige faktorer som viser variasjon fra skole til skole.

Hvor mange elever skolen har, beliggenhet og tilgang til utstyr, kan påvirke kvaliteten. Dette kan begrense hvilke utdanningsprogrammer skolen kan tilby, og hvilke ressurser som kan brukes på de ulike programmene. Tilgang til moderne maskiner og utstyr kan være viktig for fagopplæringen i skolen. Dersom utstyret er utdatert, kan resultatet av opplæringen påvirkes.

Bruk av tydelige og målbare resultater av rektors og skolelederens arbeid kan være ett virkemiddel i kvalitetsvurderingsarbeidet.

Yrkesveiledning og psykososial rådgivning er viktige ressurser i skolen.

Relevante kjennetegn knyttet til skolefakta kan være (publiseres i dag):

- Skolestørrelse, elever yrkesfag, antall yrkesfaglige elever ved skolen.
- Programfordeling av elever, hvordan elevene fordeler seg på de forskjellige utdanningsprogrammene
- Antall undervisningspersonell, personell knyttet til de yrkesfaglige utdanningsprogrammene.
- Økonomiinformasjon, regnskapsstørrelser (for eksempel driftskostnader, lønnskostnader, og så videre) fordelt på antall elever, lærere, skoler, osv. (KOSTRA).

Tabell 8: Instruktørkompetanse

Kjennetegn	Publiseringssted	Datleverandør	Status
Instruktørens formelle kompetanse			Publiseres ikke
Instruktørens yrkeserfaring			Publiseres ikke

Tabell 9: Skolefakta

Kjennetegn	Publiseringssted	Datleverandør	Status
Skolestørrelse, elevenes yrkesfag	Skoleporten	Vigo, SSB	Publiseres
Programfordeling av elever	Skoleporten	Vigo, SSB	Publiseres
Antall undervisningspersonell	Skoleporten	Vigo, SSB	Publiseres
Økonomiinformasjon	Skoleporten	SSB	Publiseres

Andre kjennetegn knyttet til skolefakta som kan være relevante (publiseres ikke i dag):

- Arbeidsmiljøet, skolens arbeidsmiljø utover det som går under læringsmiljø
- Utstyrssituasjonen (maskiner og lignende), IKT, maskiner og teknisk utstyr som brukes i forbindelse med opplæringen

Kunnskap om skolefakta brukes på ulike nivåer

Nasjonalt

- Antall, andeler og kjennetegn på skoler med fagopplæring og ressursbruk kan brukes i planarbeid.
- Norge sammenlignet med tilsvarende i andre land

Fylke

- Kan bidra til tilpassing, ressursallokering og dimensjonering.

Lokalt

- Kunnskap om hvilken skole elevgruppen eller gruppen av lærlinger kommer fra, kan bidra til å si noe om hvilke forventninger en kan ha til lærlinger som kommer fra de aktuelle skolene.
- Kunnskap om skolen, vurdering av det fysiske arbeidsmiljøet og vurderinger gjort av den enkelte skole, kan bidra i elevens valg av program og skole.

Statistikk og indikatorer

Tabell 9 viser statistikk og indikatorer som kan være relevante i tilknytning til skolefakta.

Antall elever fordelt på studieretning og utdanningsprogram publiseres på skolenivå i *Skoleporten*.

Antall lærere og antall årsverk for undervisningspersonell publiseres på fylkesnivå i *Skoleporten*.

I KOSTRA finnes det statistikk om ressursbruk, blant annet driftsutgifter og lønnsutgifter per elev per utdanningsprogram. Noe av dette publiseres også i *Skoleporten*. Men det finnes ikke statistikk på lavere nivå enn fylkesnivå.

8. Lærebedriftsfakta

Lærebedriftsfakta omhandler informasjon om virksomheter som har lærlinger. Dette kvalitetsområdet kan forklares med alle strukturelle forhold ved arbeidsstedet som påvirker læringsprosessen.

Hvordan påvirker strukturelle forhold i lærebedriften måloppnåelsen for fagopplæringen

Lærebedriftens størrelse, økonomi, stabilitet, tilbudsramme og organisering er viktige forutsetninger for læringsprosessen som skal foregå i lærebedriften. Både størrelse og finansiering kan ha indirekte påvirkning på lærlingens læringsutbytte i bedriften. Relevante kjennetegn knyttet til lærebedriftsfakta kan være (publiseres ikke i dag):

- *Lærebedriftsstørrelse*, antall ansatte ved lærebedriften.
- *Antall lærlinger per bedrift*, lærlinger som har kontrakt i lærebedriften.
- *Kart over lærebedrifter*, digitalt norgeskart med oversikt over lærebedrifter.
- *Økonomi/stabilitet*, næring, omsetning og år som lærebedrift
- *Lærlingkostnader*, hvor mye det koster å ha en lærling per år i bransjen.
- *Tilknytning til opplæringskontor*, kontrakt via opplæringskontor.

Kunnskap om lærebedriftsfakta brukes på ulike nivåer- Nasjonalt nivå

- Data som viser kjennetegn på bedrifter med lærlinger, ressursbruk per lærling, hvordan lærlinger opplever det fysiske arbeidsmiljøet, kan brukes for planlegging og oppfølging i videregående opplæring

Fylke

- Data om lærebedrifter og innhold i lærebedrifter kan brukes i arbeidet med dimensjonering og ressursbruk.

Lokalt

- Bedriften kan bruke data til å vurdere innsatser i opplæringen.
- Opplæringskontorene kan benytte informasjon til å vurdere bedriftenes innsats og gi råd til lærebedriftene om fagopplæringen i bedriften.
- Elever i Vg1 og Vg2 kan bruke dataene ved valg av bransje og lærebedrift

Statistikk og indikatorer

Tabell 10 viser statistikk og indikatorer som kan være relevante i tilknytning til lærebedriften. Det arbeides i dag med å utvikle relevante indikatorer og oversikter.

Det finnes register hvor vi kan hente ut oversikt over antall lærlinger per bedrift og antall kontrakter lærebedriften har fordelt på utdanningsprogram eller lærefag. Vi kan også bruke disse dataene til å si i hvor mange år lærebedriften har hatt lærlinger. Dette registeret er under utvikling.

Data vi får om lærlingenes kontrakter, inneholder også informasjon om kontrakten er tegnet gjennom et opplæringskontor. Det arbeides med å lage indikatorer om dette.

Det skal utarbeides et norgeskart i forbindelse med tilbud og etterspørsel etter lære plasser. Dette kartet kan også brukes til å vise annen informasjon, for eksempel geografisk spredning av antall lærebedrifter fordelt på fag.

Prosesskvalitet

Prosesskvalitet handler om de indre aktivitetene i skolen og lærebedriften og selve arbeidet med opplæringen. Nedenfor beskriver vi områder som primært knytter seg til prosesskvalitet.

9. Samarbeid skole og lærebedrift

Opplæringsløpet for fagopplæringen organiseres på flere måter. Opplæringen kan gjennomføres som et skoleløp, i bedrift, men vanligvis foregår opplæringen begge plasser. Elever i skole har deler av opplæringen i bedrift (prosjekt til fordypning) og fortsetter som lærling i bedrift. I vekslingsmodeller foregår opplæringen vekselvis mellom skole og lærebedrift. Et godt samarbeid mellom disse arenaene er viktige for å få god kvalitet og et godt resultat.

Samarbeidet mellom skole og lærebedrift er også viktig i forbindelse med elevenes overgang til læretid i bedrift. Ved vekslingsmodeller er samarbeidet mellom de ulike arenaene enda mer fremtredende.

Opplæringskontor bidrar til å skape samarbeidsarenaer mellom skole og lærebedrift.

Tabell 10: Lærebedriftsfakta

Kjennetegn	Publiseringssted	Dataleverandør	Status
Antall lærlinger per bedrift	Skoleporten	Vigo	Under utvikling
Tilknytning til opplæringskontor	Skoleporten	Vigo	Under utvikling
Kart over lærebedrifter	udir.no	Vigo, NSR	Under utvikling
Lærebedriftenes størrelse			Publiseres ikke
Økonomi/stabilitet/ lærlingkostnader			Publiseres ikke

Lærerkompetanse og instruktørkompetanse henger tett sammen. Nært samarbeid mellom skole og bedrift, for eksempel gjennom Prosjekt til fordypning, kan bidra til at opplæring i skole og opplæring i bedrift i større grad blir integrert som et helhetlig opplæringsløp.

Hvordan påvirker samarbeid skole bedrift måloppnåelsen for fagopplæringen

Prosjekt til fordypning er en viktig samarbeidsarena mellom skole og bedrift. I Vg1 skal Prosjekt til fordypning gi elevene mulighet til å prøve ut enkelte eller flere sider av aktuelle lærefag innen relevante utdanningsprogrammer. Hensikten med faget er å gi elevene erfaring med innhold, oppgaver og arbeidsmåter som karakteriserer de ulike yrkene innen utdanningsprogrammene. Videre er hensikten å fordype seg i kompetansemål fra læreplanene på Vg3-nivå og ta relevante fellesfag fra Vg3, fellesfag i fremmedspråk og programfag fra studieforberedende utdanningsprogram.

Formål med Prosjekt til fordypning på Vg2 er å gi elevene mulighet til å få erfaring med innhold, oppgaver og arbeidsmåter som karakteriserer de ulike yrkene innen utdanningsprogrammene. Videre kan elevene fordype seg i kompetansemål fra læreplanene på Vg3-nivå og ta relevante fellesfag fra Vg3, fellesfag i fremmedspråk og programfag fra studieforberedende utdanningsprogrammer.

Formidling (formidling av elever til lærebedrifter) er en kritisk faktor i fagopplæringen. Formidlingsarbeidet foregår i et tett samarbeid mellom Fylkeskommunen, skolen, opplæringskontor og lærebedrifter. Fylkeskommunen er ansvarlig for å følge opp den enkelte elev/lærling slik at hun kan komme videre i opplæringen enten med læreplass eller opplæring i skole. I denne sammenhengen er det også viktig med gode systemer som tar hånd om dem som ikke får læreplass og dem som velger å avbryte det løpet de har startet på.

Dimensjonering og formidling henger sammen, men graden av suksess i formidlingen gjenspeiler ikke alltid dimensjoneringsprosessen. Dette er et område hvor både fylkeskommuner, opplæringskontor og lærebedrifter har et ansvar.

Samarbeidet mellom skole og lærebedrift (og opplæringskontor) er også viktig i forbindelse med elevenes overgang til læretid i bedrift. Ved vekslingsmodeller hvor en veksler mellom opplæring i skole og opplæring i lærebedrift, er samarbeidet mellom de ulike arenaene enda mer fremtredende.

Et annet område for samarbeid mellom skole, opplæringskontor og lærebedrift er arbeidet med lokale tilpasninger av læreplaner.

Relevante materiell knyttet til samarbeidet mellom skole og lærebedrift (opplæringskontor) kan være:

- Arbeid med læreplan i skole, etterutdanningsmateriell (film)
- Veileder for Prosjekt til fordypning. En veileder for dere som skal legge forholdene til rette for elevene i PTF
- Etterutdanningsmateriell for fag- og yrkesopplæring
- Aktøranalyse. Kartlegging av ulike aktører som er involvert i opplæringen av fagarbeidere. (EQAVET: Stakeholder analysis for VET providers)

Relevante informasjon om samarbeidet mellom skole og lærebedrift (opplæringskontor) kan innhentes gjennom (publiseres ikke i dag):

- Lærlingundersøkelsen
- Lærebedriftsundersøkelse
- Felles spørreundersøkelse til skole og skoleeier

Kunnskap om samarbeid mellom skole og lærebedrift brukes på ulike nivåer

Nasjonalt

- Informasjon om samarbeidet mellom skole og lærebedrift kan brukes for planlegging og oppfølging i videregående opplæring

Fylke

- Informasjon om samarbeidet mellom skole og lærebedrift kan brukes i arbeidet med formidling, dimensjonering og ressursbruk.

Lokalt

- Bedriften kan bruke informasjonen til å vurdere innsatser i opplæringen.
- Opplæringskontorene kan benytte informasjon til å vurdere bedriftenes innsats og gi råd til lærebedriftene om rekruttering av lærlinger og samarbeidet med skoler.
- Skoler kan bruke informasjonen for å gi bedre veiledning og tilbud til elever ved skolen og til å få til fleksible løsninger for enkeltelever.

Statistikk og indikatorer

Tabellen 11 viser statistikk som kan være relevant i tilknytning til kvalitetsområdet samarbeid skole og arbeidsliv

10. Lokalt arbeid med læreplaner

Lokalt arbeid med læreplaner (på skoleeier- og skolenivå og i bedrift) og utarbeiding av en intern plan i bedriften, omfatter arbeidet med å tilpasse og utnytte det lokale handlingsrommet i arbeidet med læreplaner.

I dette arbeidet blir den kompetansen elever og lærlinger skal oppnå, konkretisert og beskrevet. Dette kvalitetsområdet omhandler det lokale arbeidet som gjøres med læreplaner før elevene/lærlingene involveres. Deres involvering er lagt til området «*læringsprosessen*» (område 11).

Tabell 11: Samarbeid skole og arbeidsliv

Kjennetegn	Publiseringssted	Dataleverandør	Status
Formalisert nettverk	Skoleporten	Brukerundersøkelser	Under utvikling
Samarbeid om lokalt arbeid med læreplan	Skoleporten	Brukerundersøkelser	Under utvikling
Samarbeid om prosjekt til fordypning	Skoleporten	Brukerundersøkelser	Under utvikling
Samarbeid om rekruttering			Publiseres ikke

For mer utdypende informasjon om lokalt arbeid med læreplaner, se Veiledning i lokalt arbeid med læreplaner på *udir.no*.

Lokalt arbeid med læreplaner påvirker måloppnåelsen for fagopplæringen

Hvordan læreplanen forstås, operasjonaliseres og konkretiseres i skole og lærebedrift, legger føringer på organiseringen av opplæringen og valg av arbeidsmåter. Det er derfor viktig med en felles læreplanforståelse blant skoleeiere, skoleledelse, lærere og lærebedrifter, og å synliggjøre læreplanenes innhold i de daglige læringsaktivitetene.

Skoleledere ser utfordringer i forbindelse med det lokale arbeidet med læreplanene og etterlyser nasjonale standarder og kriterier som kan legges til grunn.

I videregående opplæring utføres det lokale læreplanarbeidet i stor grad av faglæreren eller i et samarbeid mellom lærere. Det er behov for mer kunnskap om hvordan bedrifter og opplæringskontor arbeider med læreplanene. I lærebedriftene finner vi at 19 prosent av opplæringskontorene og 25 prosent av de enkeltstående lærebedriftene opplever kompetansemålene i læreplanene som lite relevante for den praktiske opplæringen.³⁹

Mer informasjon kan innhentes gjennom den årlige rapporteringen til fylkeskommunen, der det per i dag rapporteres om bruk av interne planer. Slik informasjon kan legges til grunn for oppfølgingen av lærlinger og lærebedrifter.

For at skoleeier, skoler, bedrifter og opplæringskontorer skal reflektere over sitt lokale arbeid med læreplaner for fag, kunne det vært nyttig med et refleksjonsverktøy til internt bruk.

Relevante materiell knyttet til lokalt læreplanarbeid kan være (publiseres i dag):

- Arbeid med læreplan i skole, etterutdanningsmateriell (film)
- Veiledning i lokalt arbeid med læreplaner (*udir.no*)

Relevant informasjon om lokalt læreplanarbeid kan være (publiseres ikke i dag):

- Arbeid med læreplan i skole, prosessene og hvem som er med
- Intern plan i bedrift, finnes den, er den i bruk?
- Arbeid med intern plan i bedrift, prosessene og hvem som er med
- Nytte av planarbeidet, sikre at elevens/lærlingens kompetanse er god nok uavhengig av opplæringssted

Kunnskap om lokalt arbeid med læreplaner brukes på ulike nivåer

Fylke

- Kunnskapsgrunnlaget kan brukes i planlegging av og støtte til lokalt arbeid med læreplaner i skole og bedrift.

Lokalt

- Kunnskapsgrunnlaget kan brukes i lokalt arbeid med læreplaner.

11. Læringsprosessen

Læringsprosessen omfatter aktiviteter og forhold i opplæringen som har påvirkning på læringsutbyttet til elever og lærlinger, og som samtidig sier noe om kvaliteten på opplæringen.

Læringsprosessen påvirker måloppnåelsen for fagopplæringen

Et godt læringsmiljø er den viktigste forutsetningen for å lære. Et slikt læringsmiljø forutsetter trygge og tydelige voksne, som kan skape et inkluderende læringsfelleskap som er fritt for alle typer krenkelser. Relasjonen mellom lærer og elev, lærling og instruktør er avgjørende for trivsel og læring.

Profesjonalitet og klasseledelse og at en følger med på hva som skjer lokalt på skolene og i klasserommene, er viktige elementer for å utvikle et godt læringsmiljø.

Felles forståelse av målene med opplæringen i skole og bedrift er en forutsetning for systematisk arbeid med innhold og vurdering på alle nivåer.

Forskning viser at en vurderingspraksis som har læring som mål (vurdering for læring), er en av de mest effektive måtene å styrke utbyttet av opplæringen på for elevene og lærlingene.

³⁹ Riksrevisjonens Dokument 3:6 (2012-2013), NIFU 2011 og 2012 og Nordlandsforskning 2010

Gjennom å involvere elever og lærlinger i utviklingen av mål, kriterier og i vurderingen av eget arbeid, blir de mer klar over hva som skal læres, og hvordan de lærer. Ved at elevene og lærlingene lærer hvordan de skal vurdere sitt eget arbeid, kan de reflektere over hvorvidt et læringsmål er nådd eller ikke.

Læringsfremmende tilbakemeldinger kan øke læringen betraktelig. Dette forutsetter at elevene og lærlingene er kjent med og forstår mål og kriterier for hvert enkelt arbeid, og at de får tilbakemeldinger på et tidspunkt i opplæringen som gir dem mulighet til å justere egen læring.

Det kan anbefales at vurderingsarbeidet skjer planmessig, at det følges opp, og at det får konsekvenser for den videre opplæringen. Dette kan gjøres i arbeidet med lokale lære- og arbeidsplaner (kvalitetsområde 10).

Opplæring i bedrift foregår ofte på ulike arenaer og involverer flere aktører enn i skole. Læringsmiljøet er også en del av bedriftens arbeidsmiljø som er tett knyttet opp til bedriftens kultur, drift og organisering. Ledelsen av læringsprosesser, arbeidsfellesskap, miljø og samspill mellom lærlingen, instruktøren og andre arbeidskollegaer er forhold som påvirker læringsmiljøet. Anerkjennelse av rollen som instruktør og/eller faglig leder bidrar i læringsmiljøet. Samspillet mellom de nære aktørene rundt lærlingen/lærekandidaten er en vesentlig premissgiver for god opplæring.

Det er også viktig for resultatet hva eleven og lærlingen selv bidrar med i selve læreprosessen. Flere trekk ved deres adferd kan ha betydning for utbyttet av opplæringen. Å være pliktoppfyllende, ha sosial og faglig trivsel, være motivert og ha høy grad av faglig selvtilit er variabler som påvirker utbyttet av læringen. I tillegg kan holdningen til fag, læring og fravær være trekk ved elevens og lærlingens adferd som kan få betydning for måloppnåelsen⁴⁰.

Relevante kjennetegn knyttet til læringsprosessen kan være (publiseres i dag):

Læringsmiljø

- Relasjon mellom elev og lærer
- Kultur for læring og relasjon blant elever
- Relasjon mellom lærling og instruktør
- Relasjon mellom lærlingen og andre kollegaer (arbeidsmiljø)

Holdninger

- Elevens/lærlingens holdninger til skole/lærebedrift, fag, læring og fravær

Vurderingspraksis i tråd med prinsipper for god undervisningsvurdering:

- Elever/lærlinger forstår hva de skal lære, og hva som er forventet av dem
- Elever/lærlinger får tilbakemeldinger som forteller dem om kvaliteten på arbeidet eller prestasjonen, og råd om hvordan de kan forbedre seg
- Elev-/lærlingmedvirkning (involvering i opplæring og vurdering)

Relevant informasjon om læringsprosessen kan være (publiseres ikke i dag):

Læringsmiljø

- Ledelse, organisering og kultur for læring i skolen/lærebedriften
- Lærers/instruktørs ledelse av læreprosesser (læringsledelse/klasseledelse)

Holdninger

- Lærers/instruktørs holdninger til læring, undervisning og metode

Organisering av opplæringen

- Lærers/instruktørs /faglig leders konkretisering av læreplanen og det pedagogiske opplegget
- Hvordan vurderer læreren/instruktøren sitt eget pedagogiske opplegg? (Egenvurdering)
- Hvordan vurderer eleven det pedagogiske opplegget?

Det kan utvikles vurderingsverktøy og vurderingspraksis som ivaretar helheten og sammenhengen i opplæringen, særlig i overgangen fra skole og inn i lærebedrift. Det er behov for mer informasjon om organiseringen av opplæringen i bedrift, hvordan læreplanen konkretiseres og om det pedagogiske opplegget. Informasjonen kan danne grunnlag for utviklingen av kurs for instruktører og faglige ledere i fylkeskommunens regi.

Kunnskap om læringsprosessen brukes på ulike nivåer Nasjonalt

- Identifisere områder der det er behov for nasjonale utviklingstiltak og områder for kompetanseutvikling.

Fylke

- Identifisere områder der det er behov for utviklingstiltak og kompetanseutvikling overfor skoler, lærebedrifter/opplæringskontor, lærere og instruktører/faglige ledere.

Lokalt

- Identifisere områder der det er behov for utviklingstiltak og kompetanseutvikling.

Resultatkvalitet

Resultatkvalitet er kvaliteten på sluttproduktet, det vil si resultatet av fagopplæringen. Målet for fagopplæringen kan deles i de to hovedområdene læringsutbytte og gjennomføring med oppnådd kompetanse som kvalifiserer for arbeidsliv og studier.

⁴⁰ Teksten i avsnittene over er blant annet basert på Black og Wiliam 1998, Hattie og Timperley 2007, Hattie 2009, NIFU 2012 og OECD 2005.

12. Læringsutbytte

Læringsutbytte knytter seg til hva den enkelte har lært og kan utføre etter å ha gjennomført opplæringen. I dette inngår blant annet de kunnskapene, verdiene, holdningene, ferdighetene og den kompetansen elevene og lærlingene tilegner seg. I opplæringsloven og læreplanverket konkretiseres kjennetegn for læringsutbyttet.

Hvordan kan vi vurdere læringsutbyttet?

Læringsutbyttet kan vurderes ut fra både statistikk og ved egenvurdering.

Relevante kjennetegn på læringsutbyttet kan være (publiseres i dag):

- Elevvurdering, Elevundersøkelsen
- Lærlingvurdering, Lærlingundersøkelsen.
- Karakterer (standpunktkarakter, eksamen, fag- og svenneprøve)
- Gjennomføringsindikatorer, hvor mange som gjennomfører og består i løpet av en bestemt tid, er et bilde av effektiviteten i utdanningssystemet (for eksempel Gjennomføringsbarometeret).
- Ikke gjennomført, status for de som ikke har fullført og bestått.
- Overganger fra lære, lærlingens progresjon i opplæringsystemet

Kunnskap om læringsutbyttet brukes på ulike nivåer Nasjonalt

- Er utgangspunktet for vurderingen av alle andre kvalitetsområder.

Fylke

- Forteller om fylket og samarbeidende aktører lykkes med opplæringen.
- Prøvenemndene har derfor et særskilt ansvar for at evalueringen av den tilegnede kompetansen hos den enkelte holder høyt nok nivå (fag- og svenneprøver)

Lokalt

- Forteller om skoler og lærebedrifter og samarbeidende aktører lykkes med opplæringen.

Statistikk og indikatorer

Tabell 12 viser statistikk og indikatorer som kan være relevant i tilknytning til læringsutbyttet. Her finnes data som publiseres, og arbeid med data som skal publiseres.

Karakterer etter videregående nivå er kommentert under kvalitetsområdet «Persondata på den som er i opplæring».

Fag- og svennebrev (antall og andel bestått) publiseres i Skoleporten. Ettersom utdanningsprogram er det laveste aggregeringsnivået i Skoleporten, skal fag- og svenneprøver publiseres fordelt på lærefag på *udir.no*.

Ny GIV-prosjektet har resultert i mye oppmerksomhet rundt statistikk om gjennomføring i og av videregående opplæring. Det er derfor utviklet en rekke indikatorer på dette området i tillegg til indikatorer som har eksistert i en årrekke. Dette gjelder fullført og bestått på fem år, overgang fra grunnskolen til videregående opplæring, overganger mellom de ulike trinnene i videregående opplæring, sluttere i løpet av året og frafall fra videregående opplæring. I tillegg utvikles det en indikator som viser hvilken kompetanse ungdommen har oppnådd innen seks år, det vil si om de har fått studiekompetanse eller yrkeskompetanse, eller om de har bestått deler av opplæringen. Denne indikatoren vil også skille ungdommen som fullfører planlagt grunnkompetanse, som lærekandidater, fra andre elever som ikke fullfører og består.

Indikatoren Overganger fra lære viser status for lærlinger i årene etter at de var nye lærlinger. Med utgangspunkt i de som har status som ny lærling per 1.10. i år n, måles status per 1.10. i år n+2, n+3, n+4 og n+5. Statistikken viser ved hver av målingene hvorvidt lærlingen har oppnådd fag-/svennebrev, fortsatt er lærling, har fullført læretiden uten å oppnå fag-/svennebrev, eller har brutt kontrakten.

13. Relevant kompetanse for arbeidslivet

Det er et mål at flest mulig gjennomfører videregående opplæring, og at den kompetansen de oppnår, samsvarer med arbeidslivets og samfunnets behov. Videre at kompetansen muliggjør videre opplæring.

Relevant kompetanse for arbeidslivet påvirker måloppnåelsen for fagopplæringen

Om kompetanse kvalifiserer for arbeidsliv og videre opplæring, kan vurderes ved hjelp av ulike sysselsettingsindikatorer⁴¹:

41. Det arbeides med sysselsettingsindikatorer. Sysselsetting etter oppnådd fag- eller svennebrev. Disse indikatorene blir publisert på Skoleporten fra 2014

Tabell 12: Læringsutbytte

Kjennetegn	Publiseringssted	Dataleverandør	Status
Karakterer fra videregående	Skoleporten	Vigo	Publiseres
Fag- og svennebrev	Skoleporten, <i>udir.no</i>	Vigo, SSB	Publiseres
Gjennomføringsindikatorer	Skoleporten	SSB	Publiseres
Overgangsindikatorer	Skoleporten	Vigo, SSB	Publiseres
Overganger fra lære	Skoleporten	Vigo, SSB	Under utvikling

Tabell 13: Sysselsetting

Kjennetegn	Publiseringssted	Dataleverandør	Status
Sysselsetting av fagutdannede	Skoleporten	SSB	Under utvikling

- Sysselsettingsindikatorene, fagarbeideren i arbeid, i utdanning eller utenfor arbeid og utdanning etter bestått fag- og svenneprøve.
- gjennomføring / avlagte fag- og svennebrev

Relevante kjennetegn på egen kompetanse som kan påvirke måloppnåelsen, kan være (publiseres ikke i dag):

- Opplevelse av at kompetansen er relevant, kandidatundersøkelse.
- Utvikling av yrkesidentitet
- Dimensjonering

14. Kunnskap om relevant kompetanse for arbeidslivet brukes på ulike nivåer

Nasjonalt

- Er utgangspunktet for vurderingen av alle andre kvalitetsområder, og den viser om den nasjonale satsingen er i tråd med arbeidslivets behov.

Fylke

- Forteller noe om fylket og samarbeidende aktører lykkes med dimensjonering og riktig innhold i opplæringen.

Lokalt

- Forteller noe om skoler og lærebedrifter og samarbeidende aktører lykkes med opplæringen.

Statistikk og indikatorer

Tabell 13 viser statistikk det arbeides med å få publisert.

Sysselsetting av nyutdannede fagarbeidere, se også kvalitetsområde 4, dimensjonering.

VEDLEGG 2

KVALITETSOMRÅDER FORDELT ETTER STRUKTUR-, PROSESS- OG RESULTATKVALITET

	Kvalitetsområde	Forklaring	Kunnskapsgrunnlag	Strukturkvalitet	Annen informasjon
1	Persondata om den som er i opplæring	Persondata om den som er i opplæring, er informasjon om eleven og informasjon om lærlingen.	Alder, kjønn, geografi Fravær grunnskole, Vg1 og Vg2 Valg av utdanningsprogram Karakterer grunnskole og videregående opplæring Gjennomføring, kohort	Strukturkvalitet	Kjennskap til bakgrunn kan bidra til å forklare opplæringssituasjonen
2	Fagopplæringens oppbygging og organisering	Måten opplæringen er strukturert på, herunder organisert og administrert, og hvilke aktører som inngår.	Omfang ulike modeller Opplæringskontorer	Strukturkvalitet	Oppbyggingen setter rammene for opplæringen. Samarbeide mellom aktører har betydning i etablering av læreplaner og hvilket tilbud som kan gis på den enkelte læreplan.
3	Læreplan for fag	Læreplan for fag beskriver den kompetansen elever og læringer skal oppnå i løpet av opplæringen.	Kunnskapsgrunnlaget vil i hovedsak være forhold som ikke kan måles. Aktørene henter inn informasjon selv og gjør egne vurderinger. Dette kan være forhold som: Læreplan Kompetanse per fag. Kompetanse uavhengig av sted Endringer i læreplan	Strukturkvalitet	Læreplan for fag er styrende for hva opplæringen skal inneholde både i skole og bedrift.
4	Dimensjonering	Dimensjonering er samsvaret mellom antall skoleplasser, elevens førstevalg og læreplaner, og samfunnets framtidige behov for kompetanse. Vurderingen av tilbudsstrukturen er også en del av dimensjoneringsområdet.	Søkere og godkjente lærekontrakter Skoleplasser og læreplaner Sysselsetting av fagutdannede Innfrielse av elevens førstevalg Tilbud og behov for læringer	Strukturkvalitet	Setter rammen for hvilke utdanningsmuligheter man har, og hvor god tilpassing det er mellom tilbud og etterspørsel.
5	Lærerkompetanse	Lærerens formelle faglige, pedagogiske og didaktiske og uformelle kompetanse.	Lærerens formelle kompetanse	Strukturkvalitet	Lærerens fagkompetanse påvirker elevens motivasjon, læringsutbytte og gjennomføring

	Kvalitetsområde	Forklaring	Kunnskapsgrunnlag	Prosess-kvalitet	Annen informasjon
6	Instruktør-kompetanse	Instruktørens formelle faglige kompetanse og uformelle kompetanse. Instruktøren er i denne sammenhengen de personene som veileder lærlingen.	Instruktørens formelle kompetanse	Struktur-kvalitet	Instruktørens fagkompetanse påvirker lærlingens motivasjon, læringsutbytte og gjennomføring
7	Skolefakta	Informasjon om skoler med yrkesfaglige utdanningsprogrammer.	Skolestørrelse, elever yrkesfag Programfordeling av elever Antall undervisningspersonell Økonomiinformasjon	Struktur-kvalitet	Utstyrstilgang kan være et problem for skoler
8	Lærebedriftsfakta	Informasjon om virksomhet med lærling.	Antall lærlinger per bedrift Tilknytning til opplæringskontor Kart over lærebedrifter	Struktur-kvalitet	Opplæring i bedrift er en forutsetning for fagopplæringen
9	Samarbeid skole og lærebedrift	Alt arbeid hvor skole og bedrift (og opplæringskontor) samarbeider og aktiviteter som tar sikte på å få til et slikt samarbeid.	Kunnskapsgrunnlaget vil i hovedsak være forhold som ikke kan måles. Aktørene henter inn informasjon selv og gjør egne vurderinger. Konkrete forhold hvor samarbeid kan tydeliggjøres: Prosjekt til fordyping Hospitering	Prosess-kvalitet	Viktig for utvikling av et helhetlig opplæringsløp
10	Lokalt arbeid med læreplaner	Arbeidet med tilpasning og utnyttelse av det lokale handlingsrommet i arbeidet med læreplaner.	Kunnskapsgrunnlaget vil i hovedsak være forhold som ikke kan måles. Aktørene henter inn informasjon selv og gjør egne vurderinger. Dette kan være forhold som: Hvordan utarbeides planer? Hvem er med i prosessen? Kompetanse uavhengig av sted	Prosess-kvalitet	Styrende for hvordan opplæringen foregår både i skole og bedrift.
11	Læringsprosessen	Aktiviteter og forhold i opplæringen som har påvirkning på elever og lærlingers læringsutbytte og samtidig sier noe om kvaliteten på opplæringen.	Kunnskapsgrunnlaget vil i hovedsak være forhold som ikke kan måles. Aktørene henter inn informasjon selv og gjør egne vurderinger. Dette kan være forhold knyttet til: Læringsmiljø (relasjoner) Holdninger Vurderingspraksis	Prosess-kvalitet	Opplevelse av mestring er motiverende for hva eleven og lærlingen yter

	Kvalitetsområde	Forklaring	Kunnskapsgrunnlag	Prosess-kvalitet	Annen informasjon
12	Læringsutbytte	De verdiene, holdningene, ferdighetene og kompetansene eleven/lærlingen skal ha tilegnet seg. Læringsutbyttet er konkretisert i ulike kjennetegn i opplæringsloven § 1-1.	Karakterer videregående Fag- og svenneprøver Gjennomføringsindikatorer Overgangsindikatorer Overganger fra lære	Resultat-kvalitet	Synliggjøre hvor nær målene en kommer gjennom de aktiviteter som til enhver tid pågår
13	Relevant kompetanse for arbeidslivet	At flest mulig gjennomfører videregående opplæring, og at den kompetansen de oppnår, er relevant for arbeidslivet og samfunnet.	Sysselsetting av fagutdannede	Resultat-kvalitet	

